

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

Tvorba systému prevence sociálně patologických jevů na základní škole

Závěrečná bakalářská práce

Autor:	Ing. Dagmar Malinová
Obor:	Školský management
Forma studia:	kombinované
Vedoucí práce:	Mgr. Vlastimil Špínka
Datum odevzdání práce:	13.4.2007

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou závěrečnou bakalářskou práci vypracovala sama za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Ing. Dagmar Malinová

podpis .....

Resumé:

Závěrečná práce se zabývá budováním funkčního systému prevence sociálně patologických jevů na základní škole. Vychází z předpisů vydaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Magistrátem hlavního města Prahy, které určují konkrétní možnosti tvorby preventivního programu na základní škole. Vychází z osobních zkušeností a mapuje postup ředitele při řízení přípravy a realizace projektu v rámci grantového řízení, zohledňuje možnosti spolupráce s neziskovými organizacemi a dokumentuje přípravu a realizaci programu prevence na zcela konkrétním postupu v základní škole.

Summary:

This bachelor's work presents the building-up of the operational system of prevention of the social-pathologic effects at a primary school. It results from the regulations issued by MŠMT and MHMP that designate the particular possibilities of creating the preventative plan at a primary school. It goes out from the personal experience and maps the course of actions of a director during the project preparation and realization within the scope of a granting procedure. It takes into account the possibilities of cooperation with non-profit organizations and documents the plan of the prevention preparation and realization on the completely particular procedure at a primary school.

Klíčová slova:

grantové řízení, minimální preventivní program, primární prevence, projekt, protidrogová prevence, specifická primární prevence, strategické plánování, systém prevence sociálně patologických jevů, řízení pedagogického procesu, školní metodik prevence, týmová spolupráce, výběrové řízení, zdravý životní styl

1 Obsah

1 Obsah	4
2 Úvod	6
3 Cíl práce	6
4 Co jsou sociálně patologické jevy	7
5 Dokumenty k problematice sociálně patologických jevů	8
5.1 Přehled základních školských dokumentů pro oblast prevence, prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže	8
5.2 Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže	10
5.3 Minimální preventivní program	10
5.4 Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2005-2008	11
1.1.1 Zhodnocení realizace Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2001-2004	12
5.5 Školní preventivní program pro ZŠ	14
5.6 EU-DAP: Evropský projekt evaluace školního primárně preventivního programu	15
5.7 Internetové zdroje	16
5.8 Jak na škole vytvořit zdravější prostředí	18
5.9 Metodika pro žadatele o poskytnutí finanční dotace z rozpočtu hlavního města Prahy na realizaci programů specifické primární protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů /SPJ/ pro rok 2007	18
6 Možnosti specifické a nespecifické prevence na ZŠ	19
6.1 Co je primární prevence	19
7 Alkohol a drogy u dětí a mládeže v České republice	20
8 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)	21
9 Tvorba systému prevence	23
9.1 Příručka o efektivní školní drogové prevenci	23
9.2 Efektivní drogová prevence na školách	23
10 Postup při přípravě systému prevence na ZŠ	26
10.1 Strategické plánování	26
11 Zmapování současného stavu na ZŠ	27
11.1 Současnost na škole	27
11.2 Dotazníkové šetření	28
1.1.2 Dotazník pro ředitele ZŠ	29
1.1.3 Dotazník pro děti	30
1.1.4 Dopis oslovující rodiče	31
1.1.5 Dotazník pro rodiče	32
1.1.6 Dotazník pro děti	33
11.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření	35
1.1.7 Dotazníkové šetření mezi řediteli škol	35
1.1.8 Dotazníkové šetření u žáků šestých tříd	36
1.1.9 Dotazníkové šetření u rodičů žáků šestých ročníků	39
1.1.10 Dotazníkové šetření u žáků sedmých ročníků	40
11.4 Hlavní závěry vyplývající z dotazníkového šetření	42

12 Možné alternativy tvorby nového systému prevence.....	42
12.1 Příprava projektu pro žádost o grant.....	43
1.1.11 Požadavky na program prevence.....	43
1.1.12 Poskytovatelé programů primární prevence.....	43
10.1.4 Školní metodik prevence	45
10.1.5 Kvalifikační předpoklady pro školního metodika prevence.....	46
13 Tvorba nového systému prevence	47
13.1 Ředitel školy, školského zařízení.....	47
13.2 Volba ročníkových témat.....	49
13.3 Spolupráce s organizacemi mimo školu.....	49
13.4 Tvorba dlouhodobého projektu	50
13.5 Konkrétní činnosti pro zpracování projektu prevence na ZŠ.....	51
1.1.13 Projekt "Jak nově na šikanu a vše co nám škodí aneb projekt Janošik	51
pro 4. a 7. ročník	51
(příloha č.2).....	51
1.1.14 Projekt " Nenechte se chytit do pasti"	52
pro 6. ročník.....	52
(příloha č.3)	52
1.1.15 Projekt Janošik – konečné schéma projektu.....	52
14 Ověřování a hodnocení systému prevence SPJ na ZŠ.....	53
15 Závěr.....	54
16 Přílohy.....	55
17 Seznam použité literatury.....	56

2 Úvod

V průběhu uplynulých pěti let jsem se věnovala problematice protidrogové prevence. Jako školní metodik prevence jsem začínala na základní škole koncipovat systém, který by nebyl jednostranně zaměřený na drogy a šikanu, ale zahrnoval další oblasti, které do této kategorie spadají.

Kvalitní systém prevence patří mezi strategické cíle školy a jeho vhodné plánování, komplexní a koordinovaný přístup k problematice sociálně patologických jevů spolu s vytvořením dlouhodobější vize činí z této problematiky součást řízení pedagogického procesu.

Systém prevence není dominantou v práci školy, patří ale mezi nutné části celého systému vzdělávání a stává se součástí výuky, volnočasových aktivit i samostatně fungující částí procesu vzdělávání. Představuje optimální způsob, kterým škola informuje, vzdělává a vychovává a který vede ke stylu života, který označujeme jako zdravý.

Dosavadní zkušenosti získané v této oblasti pak využívám i v práci ředitele ZŠ. Domnívám se, že tato oblast bývá řediteli často opomíjena, ale i zde existují velké možnosti, jak školu zviditelnit a prostřednictvím aktivit v oblasti prevence dosáhnout spolupráce uvnitř i vně školy.

Protože celá oblast prevence sociálně patologických jevů je velmi obsáhlá, klade si tato práce za cíl informovat o zásadních bodech celého systému a nabízí pomoc těm, kteří uvítají možnost dozvědět se o jedné z cest, které jsou ověřeny praxí.

3 Cíl práce

Cílem této práce je sumarizovat základní myšlenku a náplň prevence sociálně patologických jevů na ZŠ, podat ucelenou možnost k vyhledání základních dokumentů, podle kterých se tvorba celého systému prevence na ZŠ realizuje, uvést základní strategie procesu plánování, přípravy a implementace teorie prevence sociálně patologických jevů do praxe.

Na základě průzkumu stanovit konkrétní plán a postup realizace budování systému prevence na konkrétní škole, uvést příklad.

Celý postup prezentovat jako součást řízení pedagogického procesu ředitelem školy a vytvořit souhrnný návod pro ty, kteří reorganizují či nově budují systém prevence sociálně patologických jevů na základní škole.

4 Co jsou sociálně patologické jevy

Minulá i současná doba s sebou pro mladé lidi přináší mnoho rizik a nástrah. Jedním z nejzávažnějších je působení škodlivých látek na organismus člověka a celkově nesprávný a nezdravý životní styl. Škola, ať už mateřská, základní či střední jako prostředí, v němž se dítě či mladý člověk pohybuje, má mezi svými základními úkoly působení právě v této oblasti. Obecné označení této problematiky s níž se setkáváme, jsou sociálně patologické jevy (SPJ) a patří sem vše, co ohrožuje a do jisté míry i ovlivňuje život mladých lidí již od raného dětství.

Mezi sociálně patologické jevy patří kromě užívání návykových látek, které označujeme jako drogy, i užívání látek relativně dostupnějších jako je nikotin a alkohol. Patří sem i závadové chování - šikana, sexuální zneužívání či jiné formy násilí, poruchy v rámci přijímání potravy (bulimie, anorexie), souvisejícím jevem pak je možné nakažení infekčními chorobami či AIDS.

Právě základní škola, kam povinně docházejí děti z nejhroženější věkové skupiny 6 - 15 let, by měla mít jasně transparentní a cíleně propracovaný systém prevence SPJ. Žáci základní školy si v průběhu docházky budují postoje, tvoří a upevňují své názory na zdravý životní styl a přijímají odpovědnost za své chování a jednání i vůči těm faktorům, které jsou pro jejich vývoj škodlivé.

Základní škola je zásadním koncovým místem v systému prevence SPJ, tak jak je nastaven v celostátním měřítku. Je zcela v kompetenci ředitele školy a jím řízeného metodika prevence, jaký bude systém použitý na konkrétní škole.

Prevence SPJ je z hlediska metodického i finančního rozsáhlou a důležitou oblastí v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a ostatních státních orgánů. Přesto to jsou právě základní školy, kde často chybí dostatečná a systematická informovanost a zabezpečení v oblasti legislativní, finanční a personální.

Cílem této práce je zmapovat, jak po stránce teoretické tak po stránce praktické, tvorbu funkčního systému prevence SPJ na ZŠ a využít při tom zkušenosti z práce školního metodika prevence na ZŠ a zároveň začínajícího ředitele ZŠ a vytvořit ucelený návod k možnosti využití jedné z ověřených variant.

Systém prevence SPJ je oblast, ve které jsou uplatňována různá hlediska, jsou sem zahrnovány činnosti či aktivity školy jejichž cílem je jediné: co nejefektivněji chránit fyzické i psychické zdraví žáků školy formou jejich seznamování s faktory, které negativně ovlivňují jejich zdraví a životní styl.

Tvorba funkčního systému prevence SPJ sobě zahrnuje řadu manažerských dovedností přes využití znalostí z právní oblasti, přes komunikaci se státními orgány i

neziskovými organizacemi, tvorbu projektu, účast v grantovém řízení až po realizaci a propagaci a samozřejmě vedení lidí, kteří celý systém prevence realizují (učitele) a nebo jsou jeho účastníky (žáci, rodiče, učitelé).

Systém prevence SPJ je specifický pro každou školu, nicméně jeho základ vychází z organizačního schématu a systému daného zřizovatelem školy a zabezpečeného protidrogovým koordinátorem kraje či zřizovatele. Pokud je systém prevence přímo na škole chápán a realizován jako souhrn nahodilých akcí, které se problematikou prevence SPJ zabývají, není to zcela správný směr a není zde nastaven princip kontinuity, důslednosti a systematičnosti.

Právě tato práce si klade za hlavní cíl zmapovat jednu z možných variant cest, na jejímž konci by měl být ucelený a propracovaný systém prevence SPJ, fungující ve střednědobém horizontu.

5 Dokumenty k problematice sociálně patologických jevů

Než se začne s tvorbou a plánováním jakékoliv činnosti v rámci prevence, je nutné seznámit se s podmínkami nastavenými MŠMT a dalšími státními institucemi, v jejichž kompetenci je úkolovat, zadávat, kontrolovat či metodicky vést ty, kteří tvoří systém prevence na škole.

5.1 Přehled základních školských dokumentů pro oblast prevence, prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

MŠMT ČR 1997

Koncepce prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 1998-2000.

Č.j.: 14 144/98-22 (Věstník MŠMT ČR, sešit 10, říjen 1998)

Spolupráce škol a předškolních zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané - (bude novelizován).

Č.j.: 13 409/98-24

Metodický list k poskytování poradenských služeb na školách a školských zařízeních.

Č.j.: 14 423/99-22 (Věstník MŠMT ČR, sešit 5, květen 1999)

Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance.

MŠMT ČR 2001 (Internetová stránka MŠMT www.msmt.cz , oblast mládež)

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu

Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2001-2004.

Č.j.: 14 514/2000-51

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Č.j.: 28 275/2000-22

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení.

Č.j.: 10 194/2002-14

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví .

MŠMT ČR, odbor pro mládež, Praha 2001

Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení.

MŠMT ČR, odbor pro mládež, Praha 2002

Bílá kniha Evropské komise Nový podnět pro evropskou mládež.

MŠMT ČR, odbor pro mládež, Praha 2002

Evaluace a diagnostika preventivních programů .

MŠMT ČR, odbor pro mládež, Praha 2002

Volný čas a prevence u dětí .

5.2 Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Tento dokument (1) definuje pojmy a principy prevence SPJ a definuje provádění Minimálního preventivního programu (MPP), byl vydán v roce 2000, jeho účinnost je k 1.1.2001. Mezi sociálně patologické jevy u dětí a mládeže pro potřeby tohoto pokynu zařazuje širokou škálu výchovných problémů, výchovných poruch a poruch chování, a to včetně zneužívání návykových látek.

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) představuje aktivity ve všech oblastech prevence:

- drogových závislostí, alkoholismu a kouření
- kriminality a delikvence
- virtuálních drog (počítače, televize a video)
- patologického hráčství (gambling)
- záškoláctví
- šikanování, vandalismu aj. forem násilného chování
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu

Dokument definuje povinnosti ředitele školy a školského zařízení a školního metodika prevence.

5.3 Minimální preventivní program

Základní nástroj prevence v resortu MŠMT (1). Je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Je to soubor pravidel, postupů a aktivit, které jsou v daném školním roce školou v oblasti prevence realizovány. Jeho tvorba je pro každou školu a každé školské zařízení závazná a podléhá kontrole České školní inspekce.

Minimální preventivní program je pravidelně jednou ročně vyhodnocován. Sledována je celková účinnost minimálního preventivního programu (do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů) i jeho průběh (jak program postupoval). Měřena je také efektivita jednotlivých aktivit, které byly v rámci minimálního preventivního programu realizovány .

Do systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy patří jednotlivé instituce a organizace veřejné správy a další subjekty. Jde především o Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a jeho vybrané přímo řízené organizace, odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech (s platností od 1.1.2001), základní, střední a speciální

školy, školní družiny, školní kluby, domovy mládeže, střediska pro volný čas dětí a mládeže, pedagogicko-psychologické poradny a střediska výchovné péče, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Páteř systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy tvoří:

- odborný pracovník MŠMT
- krajský školský koordinátor prevence
- okresní metodik prevence
- ředitel školy
- školní metodik prevence

Činnost institucí systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je provázána s činností institucí v působnosti dalších resortů, které prevenci realizují nebo na její realizaci participují.

Zásadní význam pro prevenci mají i nevládní organizace, které vhodnou formou doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů.

5.4 Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2005-2008

Stěžejní dokument (2) obsahující záměry v oblasti prevence pro období 2005 - 2008 a zároveň vyhodnocení období 2001 - 2004.

MŠMT má stěžejní podíl v primární prevenci SPJ u dětí a mládeže v České republice. V oblasti protidrogové primární prevence bylo ministerstvo usnesením vlády č. 549/2003, o posílení národní protidrogové politiky, pověřeno koordinací primární protidrogové prevence na meziresortní úrovni. Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně napравuje v období dospělosti. Ministerstvo v oblasti prevence SPJ plní několik důležitých úkolů. Jednak je to stanovování základních strategií v daných oblastech, stanovení priorit na budoucí období, podpora vytváření vazeb a struktury subjektů realizujících či spolupodílejících se na vytyčených prioritách a v neposlední řadě podpora vytváření materiálních, personálních a finančních podmínek nezbytných pro vlastní realizaci prevence ve školství.

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2005-2008 vychází ze závěrů pravidelných jednání s krajskými koordinátory a metodiky prevence, výsledků analýzy potřeb terénu, z dlouhodobých cílů stanovených strategiemi nadresortních orgánů, ze zkušeností z naplňování koncepcí prevence

zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže na období 1998 - 2000 a 2001 - 2004.

Strategie prevence je v souladu s Národním programem rozvoje vzdělávání, tzv. Bílou knihou, s Akčním plánem Evropské unie boje proti drogám, s Usnesením vlády ČR č.1305 o Národní strategii protidrogové politiky na období 2005 - 2009, s Usnesením vlády ČR č.393 ke Strategii prevence kriminality na léta 2005 - 2008 a dokumentem WHO Evropské zdraví 21 - Cíl 12 a s Usnesením vlády č. 1046 k Dlouhodobému programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky Zdraví pro všechny v 21. století. Strategie prevence sociálně patologických jevů je plně v souladu se Standardy primární prevence.

Základními cíli strategie primární prevence sociálně patologických jevů na období 2005-2008 jsou:

- výchova ke zdravému životnímu stylu
- rozvoj a podpora sociálních kompetencí
- zkvalitnění koordinace a kontroly specifické primární prevence napříč resorty
- dosažení vyšší kvality a efektivity prováděných programů

1.1.1 Zhodnocení realizace Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2001-2004:

Ministerstvo bylo v oblasti protidrogové primární prevence usnesením vlády č. 549/2003, o posílení národní protidrogové politiky, pověřeno koordinací primární protidrogové prevence na meziresortní úrovni. Jeho činnost tedy zahrnovala jak primární prevenci v oblasti užívání návykových látek, tak primární prevenci kriminality a ostatních SPJ. Jako takové realizuje v rámci své činnosti aktivity v oblasti metodické, koordinační, koncepční, dotační, výzkumné, informační a osvětové, vzdělávací a legislativní.

Ministerstvu se v daném období podařilo postupně upevňovat na vertikální úrovni fungující síť koordinátorů a metodiků prevence - krajští školští koordinátoři prevence (pracovníci odboru školství, mládeže a tělovýchovy krajských úřadů), metodici prevence (pracovníci pedagogicko-psychologických poraden) a školní metodici prevence (vybraní pedagogové ve školách a školských zařízeních).

Na horizontální úrovni ministerstvo aktivně nadále spolupracuje s věcně příslušnými resorty (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany), nadresortními orgány (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra) a s nestátními neziskovými organizacemi.

V rámci této úrovně byly ustanoveny při ministerstvu pracovní skupiny, jejichž cílem byla a je spolupráce, sjednocení přístupů a koordinace činností v dané oblasti napříč resorty. V polovině roku 2002 byla problematika prevence sociálně patologických jevů ve školství převedena ze skupiny mládeže a tělovýchovy do skupiny regionálního školství, do odboru speciálního vzdělávání a institucionální výchovy. V té době mělo ministerstvo výrazný deficit v plnění vládou daných úkolů, minimálně spolupracovalo s nestátními nevládními organizacemi a téměř vůbec s Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v letech 2001-2004 vyčleňovalo ze svého rozpočtu průměrně ročně cca 20,5 mil. Kč na Programy na podporu aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství. Jednalo se o dotační řízení určená pro subjekty, které primární prevenci realizovaly na místní úrovni - Program I a na úrovni nadregionální či celorepublikové - Program II. Výše uvedená částka byla rozdělována v poměru 40% : 60% v neprospěch Programu I, tedy místních komunit a krajů. Od roku 2003 byl poměr změněn a Program I je od roku 2003 financován ze 70% celkového průměrného ročního rozpočtu 20,5 mil. Kč. Krajům a školám na místní úrovni se tak výrazně navýšily finanční prostředky na preventivní aktivity, jejichž výše se odvíjí od počtu školní populace v jednotlivých krajích.

Současně je resortem školství každý rok uvolněna částka 5 milionů korun do rozpočtů krajů na zabezpečení činnosti metodiků prevence v pedagogicko-psychologických poradnách. Jedná se o částku cca 58 tis. Kč na jednoho metodika.

MŠMT poskytuje každoročně v rámci Programu státní podpory práce s dětmi a mládeží na oblast zabezpečení volného času dětí a mládeže finanční prostředky ve výši cca 170 mil. Kč. Tyto finanční prostředky zahrnují podporu aktivit v oblasti nespecifické primární prevence. Úkoly "Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2001 - 2004" se přes nedobry výchozí stav podařilo splnit. Jednoznačně k tomu přispěla spolupráce s ostatními věcně příslušnými resorty, Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky, kraji, okresy, nestátními neziskovými organizacemi, ostatními subjekty, které na problematice primární prevence efektivně participují a v neposlední řadě spolupráce se samotnými školami a školskými zařízeními.

Nicméně se nepodařilo zajistit na místní úrovni odpovídající podmínky pro práci školních metodiků prevence, kteří za svou činnost nemají mandatorní finanční odměnu. Práce ve volném čase s minimální zpětnou vazbou od vedení škol a zřizovatelů vede ke stále častější ztrátě motivace a určitému profesionálnímu vyhoření. Tento stav by se měl změnit naplněním zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a chystanou vyhláškou o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

Doposud se nepodařilo zavést do praxe ve většině škol a školských zařízení celodenní systém péče o děti a mládež s nabídkou volnočasových aktivit atraktivních pro jednotlivé věkové skupiny. Lze očekávat, že nová školská legislativa napomůže tomuto úkolu. Očekává se výrazné zvýšení a rozšíření volnočasových aktivit organizovaných školními družinami a školními kluby.

Přes dobrou spolupráci na úrovni zástupců resortů přetrvává problém v podceňování preventivní práce takřka na všech úrovních státní správy a samosprávy. Stejně tak lze nazírat na leckdy nedoceňující až přezírající přístup krajů a obcí, ale i některých ústředních orgánů. Toto je velmi limitujícím faktorem z hlediska úspěšnosti prevence ve školách.

Z výsledků realizované SWOT analýzy za účasti krajských školských koordinátorů prevence a metodiků prevence vyplynulo, že za podstatné slabé stránky až hrozby stávajícího systému primární prevence považují:

- špatné podmínky práce ve školách a školských zařízeních
- problematické financování
- obecné podceňování problematiky prevence sociálně patologických jevů
- podceňování úrovně vzdělání preventistů
- nedostatečná motivace pedagogů a ředitelů škol a školských zařízení ke změně sociálního klimatu
- nedostatečné legislativní zakotvení prevence

Problematika SPJ je rozsáhlá, jednotlivé jevy mají v mnoha případech vzájemné vazby. Jejich prevence vyžaduje systémový přístup, komplexnost, včasnost, vytrvalost, důslednost a pružnost.

V návaznosti na celostátní strategie zpracovávají a realizují své krajské koncepce jednotlivé regiony. Výměna zkušeností z jejich realizace je předpokladem dalšího zkvalitňování úrovně prevence.

5.5 Školní preventivní program pro ZŠ

Školní preventivní program pro ZŠ, dokument vydaný MŠMT (1). Nabízí metodickou pomoc při implementaci Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v resortu školství, mládeže a tělovýchovy na úrovni základních škol.

Obsahuje:

- metody a formy školní práce k osvojení preventivních ochranných kompetencí

- zpracování konkrétních témat prevence do vzdělávacího procesu
- osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálních dovednostech
- využití zkušeností programu Škola podporující zdraví
- preventivní program pro základní školy:
  - o program pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci
  - o školní pravidla a jejich tvorba jako nástroj prevence
  - o komunikace rodiny a školy

Všechny tyto dokumenty se zabývají principem protidrogové prevence, úlohou MŠMT v této oblasti, vytyčením jednotlivých stupňů a vymezením kompetencí a odpovědností.

Z hlediska zmapování vývoje je nejpřínosnější zcela konkrétně a kriticky zpracovaná Strategie prevence SPJ u dětí a mládeže na období 2005 - 2008, která obsahuje i údaje o financování systému.

Pro tvorbu školního systému prevence jsou tyto dokumenty stěžejní, limitující je ale jejich obecnost. Udávají teoretický základ, ale neposkytují rady, které by napomohly při hledání zcela konkrétních cest a návodů.

5.6 EU-DAP: Evropský projekt evaluace školního primárně preventivního programu

V prosinci roku 2005 byly na konferenci EU-DAP pořádané ve spolupráci s Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost - EMCDDA představeny první výsledky evropského projektu evaluace školního preventivního programu EU-DAP (European Drug Addiction Prevention Trial). Hlavním cílem tohoto projektu je prokázat, co funguje nebo nefunguje v oblasti školní primární prevence. Do první fáze projektu se zapojilo celkem 7 evropských států (Itálie, Švédsko, Řecko, Belgie, Rakousko, Německo a Španělsko), ve druhé fázi byl projekt rozšířen o Polsko a Českou republiku.

Specifické cíle projektu EU-DAP byly definovány následovně:

- připravit preventivní program založený na doporučeních EMCDDA,
- zhodnotit efektivitu tohoto programu,
- podpořit implementaci efektivních preventivních programů v Evropě,
- přispět ke snížení prevalence kouření, rizikového pití alkoholu a užívání nelegálních drog mezi mládeží.

V první fázi byl připraven primárně preventivní program s cílem snížit rozsah kouření, pití alkoholu a užívání nelegálních drog mezi 12-14letými žáky základních škol. Náhodně byly vybrány školy (9 v každém centru), kde byl tento program aplikován, v některých školách byl doplněn o tzv. peer-programy a programy pro rodiče. (Peer- program je postaven na vrstevnickém přístupu, žáci jsou školeni stejně starými dětmi.) Zároveň byla určena kontrolní skupina škol, kde nebyl aplikován žádný preventivní program (6 škol v každém centru). Preventivní program byl realizován ve školním roce 2004-2005; pre-test žáků proběhl na podzim 2004, první post-test v květnu 2005. Projekt plánuje dlouhodobé sledování žáků – další post-testy se předpokládají po 1, 2 a 4 letech.

Sledování žáků je založeno na individuálním kódu, který je vygenerován při pre-testu na základě data narození, vlastního jména, jména rodičů a dalších charakteristik. Ve školním roce 2004-2005 se celkem do projektu zapojilo přibližně 7 tisíc žáků; při post-testu se na základě individuálního kódu podařilo sledovat téměř 92 % z nich.

Veškeré informace k projektu jsou k dispozici v angličtině na webových stránkách organizace EU-DAP – k dispozici je souhrnná informace o projektu i v dalších evropských jazycích, závěrečná zpráva z první fáze projektu, použitý dotazník, curriculum programu a odkazy na jednotlivá evropská centra, která se do projektu zapojila. První výsledky byly publikovány v roce 2007 v časopise Preventive Medicine .

V druhé polovině roku 2006 odstartovala druhá fáze projektu EU-DAP, jejímž hlavním cílem je rozšíření programu do dalších zemí EU, mezi participujícími zeměmi je v této fázi i Česká republika.

5.7 Internetové zdroje

Z pohledu toho, kdo se problematikou tvorby systému prevence zabývá jako začínající je nejefektivnější a nejrychlejší vyhledat si informace a podklady na internetových stránkách:

- 🕒 www.msmt.cz -webová stránka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy
- 🕒 www.drogy-info.cz -webová stránka Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti (NMS)
- 🕒 www.odrogach.cz -webová stránka s informacemi o drogách
- 🕒 www.espad.org -webová stránka mezinárodního projektu ESPAD
- 🕒 www.emcdda.eu.int -webová stránka Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA)

Základní informace týkající se všeobecné, selektivní a indikované primární prevence a evaluace preventivních opatření je možné najít na webových stránkách Evropského monitorovacího centra - EMCDDA , Národního centra pro drogovou prevenci - NCCDP nebo Drogového informačního serveru - NIDA . Jednotlivé stránky poskytují přehled pojmů používaných v oblasti primární prevence, teoretický základ, přístupy a principy, příklady dobré praxe, doporučenou literaturu a výsledky studií a výzkumů. Stránky jednotlivých institucí jsou v angličtině. Souhrnnou prezentaci na téma zahraniční zdroje informací v oblasti primární prevence - příspěvek byl prezentován na II. ročníku celostátní konference Primární prevence rizikového chování (28.-29. listopadu 2005 v Praze).

V listopadu 2005 byl na webových stránkách EMCDDA spuštěn nový on-line nástroj PERK (Prevention and Evaluation Resource Tool) , který shrnuje základní principy a postupy při přípravě a realizaci primárně preventivních programů. Teoretický základ týkající se principů a přístupů v primární prevenci, rizikových a protektivních faktorů a jednotlivých cílových skupin je doplněn dostupnou literaturou, indikátory použitelnými pro evaluaci programů a konkrétními příklady programů z praxe (propojení se systémem EDDRA). Webové stránky jsou v angličtině.

Hlavním mottem PERKu je **propojenost plánování preventivních aktivit a jejich evaluace** a zpětně formulování preventivních opatření na základě vědecky podložených informací. Nástroj je určen jednak pro politiky, kteří navrhují opatření v oblasti prevence užívání návykových látek, a jednak také pro realizátory primárně preventivních programů.

PERK – a tedy i postup při přípravě a realizaci programu – je založen na

7 následujících krocích :

1. analýza potřeb – zhodnocení situace, identifikování nedostatků a potřeb;
2. a. definování cílů a pracovních hypotéz
2. b. definování obsahu programu – cílové skupiny;
3. výběr strategie a způsobu realizace
4. kontrola proveditelnosti a vhodnosti postupu
5. realizace v praxi a evaluace procesu
6. evaluace výsledku
7. závěry

Každý krok je doplněn **odkazy na relevantní literaturu** a další zdroje informací, **přehledem základních teorií** v dané oblasti, **konkrétními příklady** z praxe a **indikátory**

použitelnými pro evaluaci opatření. V pozadí celého nástroje je **terminologie** z oblasti primární prevence a odkazy na publikaci týkající se doporučení pro **evaluaci** drogové prevence (Guidelines for the Evaluation of Drug Prevention).

Webové stránky věnované PERKu jsou v angličtině, publikace Guidelines for the Evaluation of Drug Prevention je k dispozici ve 13 jazycích; není dostupná v češtině. Některé evropské státy uvažují o překladu celého nástroje do mateřského jazyka; v ČR se vzhledem k rozsáhlému obsahu stránek a velkému množství odkazů na cizojazyčnou literaturu o překladu do češtiny prozatím neuvažuje.

5.8 Jak na škole vytvořit zdravější prostředí

Zcela vyčerpávající a nejobsáhlejší je publikace vydaná Úřadem vlády ČR v roce 2005 "Jak na škole vytvářet zdravější prostředí", což je příručka o efektivní školní prevenci, vydaná v rámci projektu "Evropská zdravá škola a drogy." (3)

Právě tato publikace je tím, co by měl nastudovat metodik prevence na každé úrovni. Některé části jsou využitelné zejména pro věkovou skupinu studentů středních škol, samotný základ je univerzálně použitelný na všech typech škol.

5.9 Metodika pro žadatele o poskytnutí finanční dotace z rozpočtu hlavního města Prahy na realizaci programů specifické primární protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů /SPJ/ pro rok 2007

Představuje dotační program "Zdravé město Praha 2007" a jeho cíle, viz příloha 1. Specifikuje tématické zaměření projektů, okruh možných žadatelů o poskytnutí finanční dotace, finanční podmínky a kritéria hodnocení žádostí. Zároveň nastavuje podmínky pro hodnocení realizace projektů a udává důležité termíny pro splnění podmínek před a po přidělení finanční dotace.

6 Možnosti specifické a nespecifické prevence na ZŠ

6.1 Co je primární prevence

Primární prevencí nazýváme aktivity a intervence směřující k předcházení užívání návykových látek u osob, které ještě s drogou nejsou v kontaktu.

Cílem primární prevence je předejít problémům spojeným s užíváním návykových látek, případně oddálit první kontakt s drogou.

Programy primární prevence usilují o to, aby cílová skupina získala znalosti, dovednosti a postoje podporující zdravý životní styl a aby tyto nástroje dokázala uplatnit ve svém chování nejen v době realizace programu, ale i v budoucnosti.

Definice základních pojmů

Prevence

- ⌚ primární prevence: předcházení užití u osob, které dosud nejsou s drogou v kontaktu
- ⌚ sekundární prevence: předcházení vzniku a rozvoji závislosti u osob, které již drogu užívají
- ⌚ terciální prevence: předcházení vážnému nebo trvalému zdravotnímu nebo sociálnímu poškození v souvislosti s užíváním drog

Primární prevence zahrnuje veškeré aktivity realizované s cílem předejít problémům spojených s užíváním návykových látek, případně oddálit první kontakt s drogou.

Specifickou primární prevencí se rozumí takové aktivity, které se zaměřují přímo na "primární prevenci užívání návykových látek", tzn. jedná se o programy zaměřené již specificky na určitou formu sociálně-patologického chování. Snaží se řešit způsob, jak předcházet výskytu určité specifické formy chování, v tomto případě na užívání drog.

Nespecifickou primární prevencí se rozumí veškeré aktivity podporující zdravý životní styl, které ale nemají přímou souvislost s užíváním návykových látek, tj. aktivity blízké daným věkovým skupinám, které by byly poskytovány i v případě, že by problém spojený s užíváním návykových látek neexistoval. Jedná se tedy o aktivity, které obecně napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje sociálně-patologických forem chování. Patří sem zájmové kroužky (jako např. kroužky při školách a školských zařízeních či lidových školách umění), dále

sportovní aktivity (na všech úrovních) apod. Patří sem také programy zaměřené na zlepšení životního stylu.

Možností, které by byly použitelné na základní škole je mnoho. Nabízí se možnost využít specifické i nespecifické primární prevence.

Bez zjevné souvislosti s problematikou drog téměř na všech základních školách funguje nabídka volnočasových aktivit, které ve svém důsledku jsou považovány za velmi efektivní způsob nespecifické primární prevence. Přesto může existovat řada nabídek a možností, jak tuto kategorii rozšířit.

Specifická primární prevence však musí mít již zvolený, dopředu připravený a jasně nastavený systém. Je možné ji realizovat formou různých akcí s určitými tématy pro jednotlivé ročníky či přidat složitější koncepci. Tuto možnost dává dotační systém financovaný prostředky ze SR.

7 Alkohol a drogy u dětí a mládeže v České republice

Škola většinou není místem, kde problémy dětí s alkoholem či drogami vznikají. Jsou však místem, kde se tyto problémy mohou projevit a stát se veřejnými (4).

Mezi tzv. průchozí drogy, nebo-li látky, které při pravidelném užívání navozují závislost na návykové látce, která v průběhu dalšího může být nahrazena látkou také návykovou, ale s razantnějšími negativními důsledky, patří alkohol, tabák a marihuana.

Alkohol jako návyková látka je u dětí mimořádně nebezpečný. Závislost na něm vzniká u dětí mnohem rychleji, řádově i během několika měsíců, kdežto u dospělých většinou až řádově v průběhu několika let.

Užívání alkoholu je u dětí spojeno i s dalšími riziky mezi něž patří úrazy (zejména v dopravě), otravy alkoholem, pohlavně přenosné nemoci a trestná činnost zejména násilného charakteru. Trestnou činnost podporují i další vlivy, jejichž působení se obecně toleruje: násilí prezentované v médiích, počítačové hry, určitá nestabilita společnosti, posun hodnotových kritérií. Alkoholem však lze částečně zmírnit odvykací příznaky při léčbě závislosti na opiátech.

Pro učitele je důležité znát za jakých okolností děti a mladiství konzumují alkoholické nápoje či zneužívají drogy. Csémy a Pernicová prováděli v rámci projektu MŠMT v letech 1993 – 1994 šetření, při kterém sledovali požívání alkoholu u žáků 8. ročníků základní školy a u studentů druhých ročníků středních škol. (4) Četnost užívání 1x týdně a častěji uvedlo

22,8% chlapců a 10,8% dívek z 8.ročníků základních škol a u studentů SŠ je to 31,6% chlapců a 14,4% dívek. (4)

Mezi alkoholem a jinými drogami není až tak veliký rozdíl. Nejvíce rozšířenou nealkoholovou drogou mezi mládeží je marihuana.

8 Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)

Výsledky průzkumu v ČR v r. 2003

Publikace **Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) - Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003** (5) byla v srpnu 2006 rozeslána příjemcům podle stálého distribučního seznamu a školám, které se průzkumu zúčastnily.

Výzkumná zpráva podrobně shrnuje výsledky české části mezinárodního projektu ESPAD realizovaného v roce 2003. Hlavním cílem této zprávy bylo podat přehled o situaci v České republice pokud jde o rozsah kouření, pití alkoholu a užívání nelegálních drog v populaci dospívající mládeže a porovnat ji se situací v ostatních evropských zemích.

V roce 2003 se do třetí vlny projektu ESPAD zapojilo celkem 35 evropských zemí. Státy jsou povinny dodržovat jednotný metodologický postup, který zahrnuje jednotný dotazník, princip konstrukce výběrového souboru a postup při sběru dat, což zaručuje srovnatelnost výsledků mezi zeměmi.

Ve zkoumaném vzorku 16 letých studentů bylo sledováno:

a) zkušenosti s drogami v závislosti na:

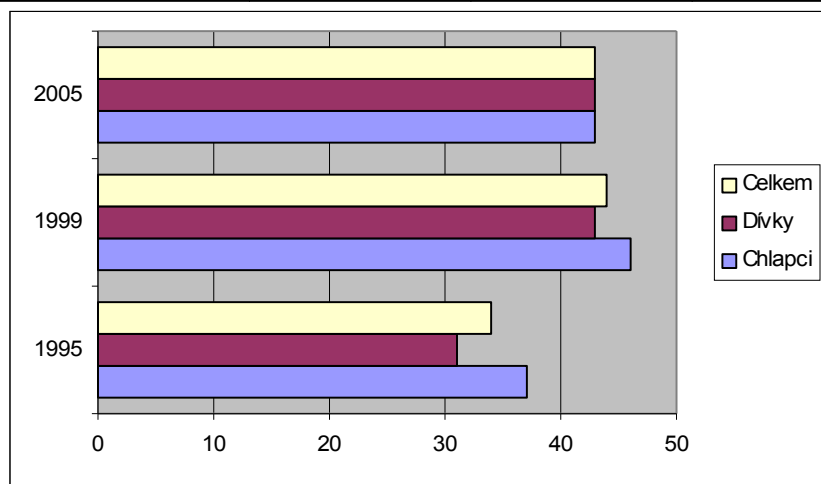
- ⌚ kompozici rodiny
- ⌚ vzdělání rodičů
- ⌚ znalostech rodičů, kde děti tráví sobotní večery
- ⌚ záškoláctví
- ⌚ subjektivně vnímané ekonomické situaci rodiny apod.

b) kouření a pití alkoholu mezi šestnáctiletými (v %)

	Kouření		Pití alkoholu	Binge Drinking (5 a více sklenic alkoholu)
	Denní	Silné (11 a více cigaret denně)	Více než 5krát v posledních 30 dnech)	3 a vícekrát v posledních 30 dnech
Hl. m. Praha	30,7	10,9	28,8	17,3
Středočeský	27,1	5,8	20,6	15
Jihočeský	27	7,6	31,9	19,9
Plzeňský	33,2	10,7	32,7	19,8
Karlovarský	31,9	9,7	23,9	14,6
Ústecký	31,1	10,2	21,3	15,6
Liberecký	27,5	5,7	22,7	16,4
Královéhradecký	24,6	6,4	25,6	17,3
Pardubický	23,1	5,6	20,6	12,6
Vysočina	22,9	6,9	29,5	17,5
Jihomoravský	26,9	7,4	30,3	18,2
Olomoucký	31,6	8,6	20,6	15,4
Zlínský	21,8	3,6	19,4	14,8
Moravskoslezský	26,7	7,6	19	14,7

c) vývojové trendy v kouření cigaret v posledních 30 dnech (v %)

Rok	Chlapci	Dívky	Celkem
1995	37	31	34
1999	46	43	44
2005	43	43	43

9 Tvorba systému prevence

9.1 Příručka o efektivní školní drogové prevenci

Společnou evropskou aktivitou zaměřenou na podporu inovace a rozvoje standardů kvality školní drogové prevence je projekt „Evropská zdravá škola a drogy“. V rámci tohoto projektu byla publikována příručka **Jak na škole vytvořit zdravější prostředí** (3). Příručku připravili experti školní drogové prevence, kteří se podílejí na výzkumu, zavádění či vývoji preventivních programů a projektů a připomínkovali ji odborníci z oblasti vzdělávání, vědy a podpory zdraví.

Vedoucí projektu v ČR hodnotí zásadní přínos této příručky jako souhrnný soubor informací k tématu školní drogové prevence, které jsou efektivní a použitelné včetně informací o tom, jak a proč prevenci vyhodnocovat. Publikace kromě informací jak připravit, naplánovat a realizovat školní program drogové prevence užívání drog přináší i řadu praktických návodů a nástrojů k jejich provedení. Nabízí stručné informace a jednoduché nástroje pro evaluaci programu či vyhodnocení aktuální situace srovnatelné s mezinárodními či národními studiiemi či statistikami. Tuto publikaci by měly následovat další materiály, které budou v rámci projektu Evropská zdravá škola přeloženy a vydány v ČR.

9.2 Efektivní drogová prevence na školách

Jedním z hlavních cílů projektu „Evropská zdravá škola a drogy“ je předložit výzkumem podložený a v praxi ověřený model účinné školní drogové prevence.

Program prevence se považuje za účinný pokud se podaří splnit jeho krátkodobé a dlouhodobé cíle. Za nejefektivnější se považuje ten, který tato kritéria splní s nejnižšími časovými, personálními a finančními investicemi.

Hodnocení a srovnání programů je podmíněno rozdílností ve školním prostředí, struktuře, společenském klimatu, kultuře, procesu učení a způsobu vedení v dané škole. Účinnost programu je pak dána kvalitním obsahem, dobrým naplánováním a řádným provedením.

Tím, kdo odpovídá za tvorbu a realizaci programu prevence na škole je ředitel. Volí rozsah, určuje množství finančních prostředků, sestavuje funkční tým spolupracovníků.

Možnosti ředitele:

- 1) Ředitel by měl znát skutečnou situaci na své škole. Zmapovat skutečnou situaci může například anonymní dotazník, osvědčilo se při zadávání a vyhodnocení zapojit žáky školy.
- 2) Ředitel by měl být seznámen s problematikou drogové závislosti, měl by se v ní dobře orientovat, měl by mít nezbytné znalosti a vědomosti i vizi systému prevence na škole.
- 3) Ředitel by měl vědět, že není vhodné oddělovat strategii protidrogové prevence od prevence před ostatními negativními společenskými jevy (kouření, alkohol, gamblerství, sekty, šikana apod.). Celá problematika by se měla řešit v rámci školy komplexně.

Naopak je pro ředitele vhodné zaměřit se na posílení kladných postojů žáků a studentů, je nutné podporovat všestranný rozvoj osobnosti jako nejlepší prevenci před negativními společenskými jevy, je dobré posilovat silné stránky každého jednotlivého žáka.

- 4) Z těchto principů by také měl vycházet charakter celého systému prevence vedený ředitelem u jednotlivé školy. Aby mohl plnit svoji funkci, měl by být program prevence především:

- komplexní, tzn. zahrnující aktivity vzdělávacího charakteru, kreativní povahy, pohybového charakteru atd.
- dlouhodobý - akce by měly prolínat celým školním rokem, měly by na sebe navazovat. Jednorázové akce, vytržené z kontextu, se nejeví jako vhodné
- nápaditý povahou a charakterem jednotlivých aktivit, žáci by měli získat informace, ale zároveň by měly být rozvíjeny jejich dovednosti a postoje
- různorodý formami a metodami - kurzy, dlouhodobé akce, přednášky, besedy, dílny...

- 5) Pro ředitele je nutné získat ke spolupráci co nejvíce členů pedagogického sboru, aktivně do celého systému zapojit učitele různých názorů, zájmů, zaměření... Systém tak může být různorodý a pestrý, každý ze zainteresovaných učitelů se může uplatnit, stejně tak mohou najít své místo i žáci. Externisté by měli být doplňkem v práci učitelů, kteří žáky blíže znají, pracují s nimi dlouhodobě a kontinuálně.

- 6) Ředitel by měl hledat metody a přizpůsobovat obsah jednotlivých aktivit i předávané informace stáří žáků. Tento problém je velice naléhavý především u víceletých gymnázií, kde se na jedné škole sejdou studenti ve věku 12 - 20 let.

- 7) Jedním ze stěžejních a žádoucích úkolů ředitele je pro myšlenku komplexního rozvoje osobnosti dospívajícího jedince získat rodiče. Ředitel by neměl litovat námahy přesvědčovat rodiče, vysvětlovat systém školy, organizovat pro ně různé akce.

- 8) Ukazuje se, že nestačí běžná zkušenost či vzdělání učitelů získané na fakultách. Ředitelé musí podporovat ideově, morálně i finančně další vzdělávání učitelů v oblasti prevence, ale i prožitkové pedagogiky, týmové spolupráce, různých forem a metod práce se žáky atd.
- 9) Ředitel by se měl vnitřně ztotožnit s celým systémem, neměl by ho brát jako nezbytný a povinný doplněk programu své školy, měl by se aktivně zapojit do organizace a plánování celého systému, systém i zainteresované učitele by měl finančně podporovat. Je nezbytné, aby usiloval o získání mimořádných finančních prostředků na zajištění systému - granty, sponzoři atd. (6,7,8).

Při tvorbě systému prevence musí ředitel zohledňovat následující kritéria:

Kritéria efektivního programu všeobecné prevence ve školách:

- 1) odpovídá věku
- 2) je malý a interaktivní
- 3) zahrnuje podstatnou část žáků
- 4) zahrnuje získání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život
- 5) bere v úvahu místní specifika
- 6) využívá pozitivní modely
- 7) zahrnuje legální i ilegální návykové látky
- 8) zahrnuje i snižování dostupnosti návykových rizik
- 9) je soustavný a dlouhodobý
- 10) je prezentován kvalifikovaně a důvěryhodně
- 11) je komplexní a využívá více strategií
- 12) počítá s komplikacemi a nabízí možnosti, jak je zvládat.

Propojením výše uvedených bodů, tj. kritérií pro program prevence a možností ředitele, je dán obecný rámec pro danou školu.

Je ovšem nutné uvést, že systém prevence, jeho návrh, budování, realizace a hodnocení není úkol pouze pro ředitele, neboť jeho obsáhlost, různorodost a časová náročnost by ukrajovala z ředitelova pracovního rozvrhu velký díl.

Prvotním úkolem ředitele je tedy najít pro celou problematiku vhodné spolupracovníky (6). Vedoucím a spolutvůrcem MPP by měl být **školní metodik prevence**.

Jeho funkce na škole je nutná. Rozsah úkolů, které by měl v rámci svých kompetencí zvládnout je dán požadavky dle Metodického pokynu MŠMT (1), požadavky na vzdělání a odměňování, ovšem tato skutečnost se vzdaluje od reality. Metodik prevence nemá nárok na

snížení míry vyučovací povinnosti, což v případě přípravy a tvorby MPP, zajišťování akcí, přípravy a realizace aktivit pro děti a rodiče a tvorba projektů či grantů je nezbytně nutné. Je tedy opět na řediteli školy, aby v rámci možností dokázal nastavit možnosti k výkonu metodikovy práce a vzhledem k jejímu charakteru zainteresovat do systému další učitele.

Spolupráce je nutná s výchovným poradcem, případně školním psychologem. Pokud je systém nastaven na bázi spolupráce s dalšími organizacemi, je nezbytná funkční spolupráce i s třídními učiteli.

10 Postup při přípravě systému prevence na ZŠ

10.1 Strategické plánování

Sestavování a budování systému prevence je jedním z vhodných strategických cílů školy (9). Celý systém je vhodné naplánovat tak, aby proces realizace, který podle stanoveného plánu bude probíhat, byl co nejefektivnější.

Hlavní výhodou cíleného plánování v této oblasti je vytvoření dlouhodobých představ a projektů rozvoje školy, plánovitě zvyšování kvality práce učitelů, zlepšení vztahů v rámci pedagogického sboru i celé školy, výrazný prvek ve zprávách o činnosti školy.

V rámci rozvoje školy v této oblasti se uplatní čtyři základní kroky plánu rozvoje:

- strategická analýza
- vytvoření plánu: vymezení priorit, stanovení specifik, orientace k cílům
- realizace
- hodnocení

Prvotním předpokladem pro přípravu systému prevence je určení výchozích podmínek, tj. strategická analýza této oblasti. Předpokladem vnitřní analýzy je analýza vnějšího prostředí. V případě protidrogové prevence je to získání informací od žáků, rodičů, učitelů a pracovníků specializovaných pracovišť jako jsou odbory humanitní, sociální městského úřadu či pedagogicko – psychologické poradny.

Účelem analýzy je získání přehledu o pozitivních, negativních sledované oblasti a vytýčení základních priorit.

Vytvoření strategie rozvoje školy v oblasti prevence SPJ začíná vytvořením alternativ, které obsahují žádoucí rozsah a obsah systému prevence a následně i cesta k jeho dosažení (10). Strategie rozvoje představovaná plánem musí obsahovat: cíle školy, řešení priorit a jejich zdůvodnění, časový harmonogram, způsob informování všech zúčastněných, finanční zajištění.

V rámci realizace je pak nutné vzít v úvahu, že systém prevence zpravidla není představován jen MPP, ale řadou dalších akcí a aktivit v rámci školy.

Dle výše uvedených kritérií je začátek dán sestavením osnovy monitoringu a postupu tvorby :

- 1) co je v současné době do systému prevence na škole zahrnuto
- 2) rozdělení současných aktivit do kategorií (specifická a nespecifická prevence)
- 3) zmapování názorů na dostatečnost současných aktivit v oblasti prevence formou dotazníkového šetření (žáci, učitelé, rodiče)
- 4) vytipování míst s dostatečnými možnostmi, ale nedostačujícím výstupem
- 5) určení žádoucích oblastí pro rozšíření preventivního působení
- 6) volba možností, které jsou k dispozici pro vhodný postup rozšíření prevence (možnost spolupráce s dalšími subjekty, získání finanční podpory -grantová řízení, dotace, sponzorství)
- 7) sestavení vize prevence na určité období (projekt)
- 8) konkretizování činností v přípravě a realizaci prevence v současnosti či krátkodobém výhledu
- 9) určení hodnotících kritérií, zahrnutí do výstupů školy
- 10) prezentace systému prevence na škole formou přístupnou a akceptovatelnou pro širokou veřejnost (www stránky školy, bulletin školy, třídní schůzky, přednáška pro rodiče a veřejnost)

11 Zmapování současného stavu na ZŠ

(konkrétní postup)

11.1 Současnost na škole

Na škole je zhotoven MPP, jehož převážná část je dána obecným formulováním postupu prevence. Školní metodik prevence nezpracovává MPP pro daný školní rok, ale do obecného rámce pouze obměňuje akce uskutečňované v probíhajícím školním roce.

Chybí konkrétní rámec pro daný školní rok či vize pro další období.

Aktivity formou převážně přednášek a seminářů jsou zachyceny v plánu školy, není dán jejich přehledný harmonogram.

Témata v rámci prevence nejsou zdůrazněna v tématických plánech, nicméně jsou jejich součástí.

Na třídních schůzkách nebyla tato problematika diskutována a rodiče nejsou o prevenci širěji informováni.

Problematické situace se řeší osobně s rodiči, škola spolupracuje s humanitním odborem v rámci úřadu zřizovatele.

Děti mají možnost obrátit se na kohokoliv z řad učitelů či vedení školy, dobře funguje výchovná poradkyně školy.

Školní metodik prevence má situaci na škole podchycenu, je schopen uživatele drogy identifikovat pomocí přímého testování, v oblasti prevence se vzdělává, pro finanční ohodnocení v rámci zákona 563/2005 Sb. nemá potřebnou kvalifikaci.

Prevence není veřejnosti prezentována jako celek.

11.2 Dotazníkové šetření

Pro systematictější monitoring v oblasti užívání drog by měly být pro školu k dispozici testy sestavené na míru profesionálním způsobem, neboť správné složení testujících otázek, rozsah a zaměření dotazníků rozhodujícím způsobem ovlivňují kvalitu získaných informací. Při konkrétním dotazníkovém šetření byly použity testy vzniklé syntézou otázek dle testů pedagogické poradny a dle vlastních otázek mapujících potřeby školy.

- ⌚ Pro zmapování aktuálního stavu na konkrétní základní škole byli osloveni žáci 7. ročníků, 6. ročníků a jejich rodiče.
- ⌚ U šestých tříd se dotazníkové šetření týkalo názorů žáků a jejich rodičů na aktivity školy, spolupráci s rodiči, spolupráci se školou a dostupnosti drog.
- ⌚ U sedmých ročníků se dotazníky zaměřily na pocity, zkušenosti a názory žáků.

Pro dotazníkové šetření byly použity otázky uvedené v rámci skriningového dotazníku sestaveného volně dle R.E. Tartera (Nešpor, Csémy, 1995), (10,11,12).

1.1.2 Dotazník pro ředitele ZŠ

Otázky byly sestaveny dle vlastního návrhu.

Dotazník monitoruje pravidla prevence, minimální preventivní program, podmínky metodika prevence a rozsah systému prevence na škole.

Přečtěte si prosím následující otázku a vyberte jednu z možností, která vyjadřuje Váš názor.
Ano – souhlasím, Ne – nesouhlasím. Zvolenou variantu označte křížkem.

Pořad. číslo	Otázka	Ano	Ne
1.	Prosazuje Vaše škola přiměřená pravidla týkající se přechovávání či distribuce drog?		
2.	Jsou pravidla pro drogovou prevenci zakotvena ve školním řádu?		
3.	Řešili jste užívání alkoholu či kuřáctví ve škole nebo při školní akci v posledních dvou letech?		
4.	Řešili jste užívání drogy ve škole nebo při školní akci v posledních dvou letech?		
5.	Je v MPP Vaší školy zahrnuta pouze prevence proti drogám?		
6.	Vyskytuje se ve Vašem MPP zmínka o šikaně, násilí, rasismu?		
7.	Považujete za nutné děti informovat o poruchách příjmu potravy a zdravém životním stylu?		
8.	Je Váš MPP založen na dlouhodobém projektu?		
9.	Spolupracuje Vaše škola při realizaci MPP s externí organizací či lektorem?		
10.	Čerpá Vaše škola na protidrogovou prevenci prostředky z grantových řízení?		
11.	Je metodik prevence na Vaší škole kvalifikován podle zákona 563/2004 Sb.?		
12.	Má metodik prevence na Vaší škole svoji aktivitu zohledněnou v rámci nenárokových složek platu?		
13.	Je do systému protidrogové prevence zapojen i pedagogický sbor?		
14.	Je do systému prevence zapojeno vedení školy?		
15.	Považujete spolupráci rodičů se školou v rámci prevence za dostatečnou?		

1.1.3 Dotazník pro děti

(pro žáky 6. ročníků)

Přečti si prosím následující tvrzení a vyber jednu z možností, která vyjadřuje tvůj názor.
Ano - souhlasím, Nevím, Ne - nesouhlasím. Zvolenou možnost označ křížkem.

Pořad . číslo	Tvrzení	Ano	Nevím	Ne
1.	Škola tě dostatečně informuje o problematice týkající se kouření, alkoholu a drog.			
2.	Škola o této problematice informuje i tvé rodiče.			
3.	Škola dostatečně názorně a viditelně představuje svoji činnost v oblasti drog.			
4.	Škola při realizaci prevence spolupracuje s tvými rodiči.			
5.	Škola spolupracuje s dalšími institucemi zabývajícími se protidrogovou prevencí.			
6.	Škola provádí prevenci stále a systematicky.			
7.	Škola zařazuje témata (alkohol, kouření, drogy) do tematických plánů pro jednotlivé předměty.			
8.	Škola tě vede ke kladnému postoji k druhým.			
9.	Škola u tebe posiluje vnímání všeho dobrého.			
10.	Alkohol, tabák a drogy jsou ti ve škole dostupné.			
11.	Alkohol, tabák a drogy jsou ti dostupné mimo školu.			
12.	Ve škole se prosazují rozumná a přiměřená pravidla týkající se návykových látek.			
13.	Vnímáš učitele jako pomáhající, vstřícné a pečující.			
14.	Učitelé přispívají k rozvoji tvé osobnosti.			
15.	Učitelé s tebou dostatečně komunikují.			
16.	Učitelé napomáhají k tvému celkovému pozitivnímu rozvoji.			
17.	Máš-li problémy jsou učitelé ochotni ti pomoci.			
18.	Jestliže se dostaneš do problémové situace, obrátíš se na učitele.			
19.	Víš, kdo další by ti mohl kromě rodičů a učitelů pomoci.			
20.	Škola dostatečně zajišťuje mimoškolní aktivity (kroužky, zájmovou činnost).			

1.1.4 Dopis oslovující rodiče:

(součást zadaného dotazníku)

Vážení rodiče,

V letošním školním roce jsme připravili v rámci Minimálního preventivního programu prevence sociálně patologických jevů některé změny a nové věci. Aby vše, co je obsahem MPP bylo účelné, prakticky použitelné a zajímavé potřebujeme podněty a informace i od Vás. Obracíme se tedy na Vás touto cestou a prosíme o anonymní vyplnění následujícího dotazníku.

Jeho výsledky budou zohledněny v další práci naší školy v této oblasti.

Věříme, že i pro Vás je důležité, aby se Vaše děti uměly zorientovat v problémových životních situacích, byly na ně v rámci možností připraveny a věděly, kam se mohou obrátit o pomoc.

Pokud se rozhodnete nám pomoci, vyplňte, prosím, dotazník a vraťte jej po svém dítěti škole.

Děkujeme za spolupráci.

Ing. Dagmar Malinová

Pozn.: Sledovaným faktorem byla i návratnost rodičovských dotazníků. Ty byly zadány rodičům všech žáků 6. tříd, kteří se zúčastnili šetření ve škole.

1.1.5 Dotazník pro rodiče

Přečtěte si prosím následující tvrzení a vyberte jednu z možností, která vyjadřuje Váš názor.
 Ano – souhlasím, Nevím, Ne – nesouhlasím. Zvolenou variantu označte křížkem.

Pořad. číslo	Tvrzení	Ano	Nevím	Ne
1.	Škola dostatečně informuje žáky o problematice kouření, alkoholu, drog.			
2.	Škola o této problematice dostatečně informuje rodiče.			
3.	Škola dostatečně prezentuje svoje aktivity v této oblasti.			
4.	Škola při realizaci prevence dostatečně komunikuje a spolupracuje s rodiči.			
5.	Škola komunikuje a spolupracuje s dalšími institucemi zabývajícími se prevencí.			
6.	Škola provádí prevenci soustavně a systematicky.			
7.	Škola zařazuje témata(alkohol, kouření, drogy) do svých tematických plánů pro jednotlivé předměty.			
8.	Škola vede děti ke kladnému postoji k druhým.			
9.	Škola posiluje u dětí vnímání pozitivních hodnot.			
10.	Alkohol, tabák, drogy jsou ve škole žákům dostupné.			
11.	Alkohol, tabák, drogy jsou dětem dostupné mimo školu.			
12.	Ve škole se prosazují se rozumná a přiměřená pravidla týkající se návykových látek			
13.	Vnímám učitele jako pomáhající, vstřícné a pečující.			
14.	Učitelé přispívají k osobnostnímu rozvoji žáků.			
15.	Učitelé dostatečně komunikují s dětmi.			
16.	Učitelé napomáhají pozitivnímu rozvoji dětí.			
17.	Jestliže dítě selhává a má problémy jsou učitelé ochotni pomoci.			
18.	V případě, že Vaše dítě bude řešit problémovou situaci, obrátíte se na školu.			
19.	Víte, které další instituce mohou v této oblasti pomoci.			
20.	Škola zajišťuje vhodným způsobem mimoškolní aktivity(kroužky, zájmovou činnost).			

1.1.6 Dotazník pro děti

(pro žáky 7. ročníků)

Odpověz, prosím, na všechny následující otázky.

Zakroužkuj ANO nebo NE i když to nebude zcela přesné, odpověz podle toho, zdali je pravdivá odpověď blíže souhlasu nebo nesouhlasu.

Odpovědi by měly vyjadřovat období posledního roku, pokud není uvedeno jinak. Děkujeme.

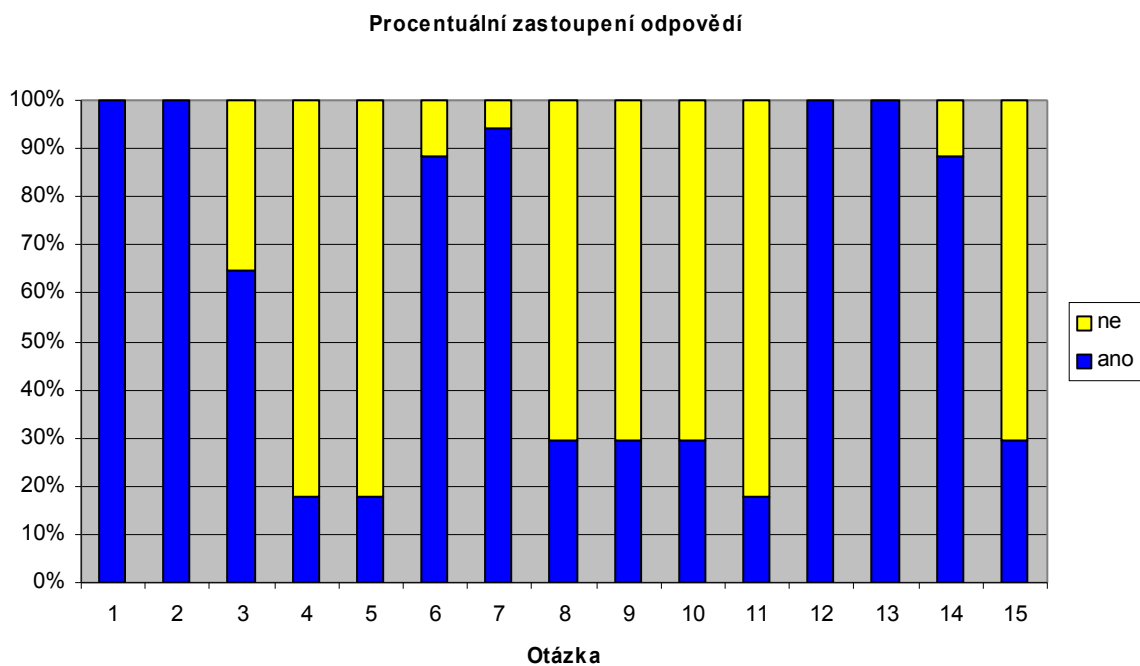
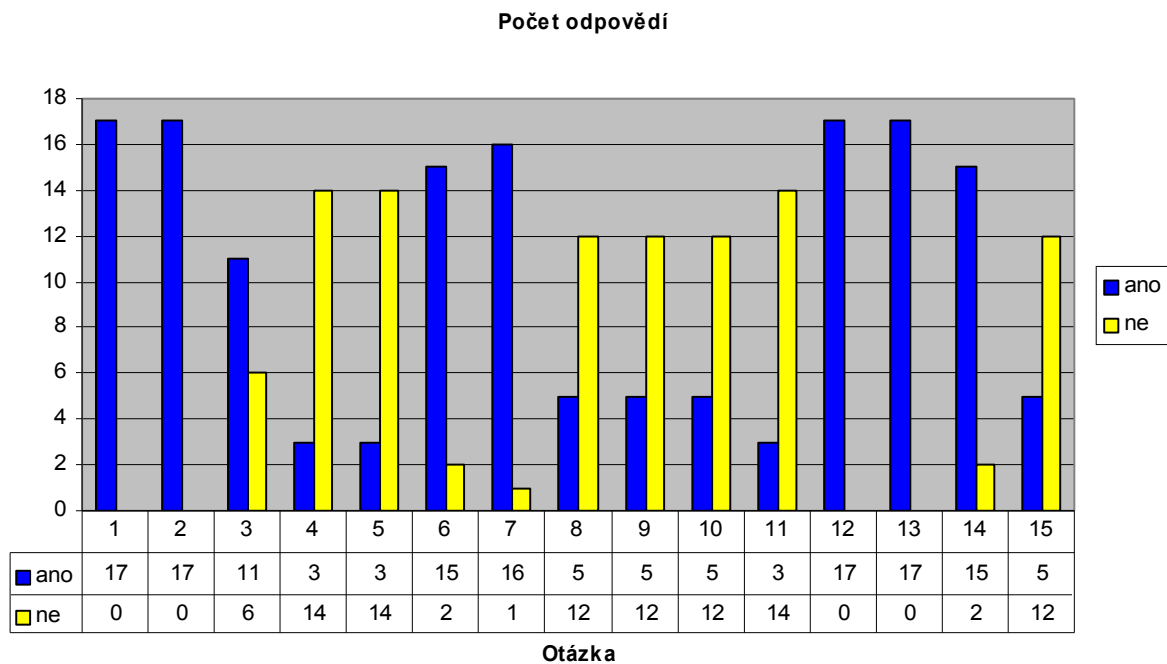
1.	Sportuješ pravidelně ?	ANO	NE
2.	Věnuješ obvykle více než dvě hodiny denně televizi nebo počítači?	ANO	NE
3.	Vědí tvoji rodiče s kým trávíš volný čas?	ANO	NE
4.	Sport a cvičení tě většinou baví?	ANO	NE
5.	Trávíš volný čas s kamarády?	ANO	NE
6.	Většinou se nudíš?	ANO	NE
7.	Trávíš většinu volného času sám/a ?	ANO	NE
8.	Jsi spokojen/a s tím, jak trávíš volný čas?	ANO	NE
9.	Vnímáš např. alkohol nebo jiné látky jako možnost odreagování?	ANO	NE
10.	Stojíš často za svým názorem i když víš, že není správný?	ANO	NE
11.	Zlobíš úmyslně druhé a děláš jim schválnosti?	ANO	NE
12.	Je pro tebe obtížné domluvit se s ostatními?	ANO	NE
13.	Děláš často riskantní a nebezpečné věci?	ANO	NE
14.	Vadí ti hodně když tě někdo kritizuje?	ANO	NE
15.	Stal se ti někdy úraz nebo nehoda, jejímiž následky trpíš?	ANO	NE
16.	Trpíš nespavostí?	ANO	NE
17.	Máš nějaké zdravotní omezení, které tě mezi vrstevníky znevýhodňuje?	ANO	NE
18.	Máš potíže se soustředěním mimo školní práci?	ANO	NE
19.	Cítíš se často smutně?	ANO	NE
20.	Je pro tebe těžké pustit věci z hlavy?	ANO	NE

21.	Jsi spokojený/ná s tím, jak se zapojuješ do toho co dělají kamarádi?	ANO	NE
22.	Hledáš si obtížně nové kamarády?	ANO	NE
23.	Cítíš se lépe ve společnosti starších než mezi svými vrstevníky?	ANO	NE
24.	Je pro tebe těžké odmítnout návrhy druhých?	ANO	NE
25.	Pije někdo z tvých rodičů pravidelně alkohol?	ANO	NE
26.	Máš často s rodiči neshody?	ANO	NE
27.	Zajímají se rodiče o to, co se ti líbí nebo nelíbí?	ANO	NE
28.	Existují u vás doma jasná pravidla, co smíš a co ne ?	ANO	NE
29.	Vědí tvoji rodiče kde jsi a co děláš?	ANO	NE
30.	Máš pocit, že se o tebe rodiče starají dostatečně?	ANO	NE
31.	Máš ve škole problémy se soustředěním?	ANO	NE
32.	Změnil/a jsi své kamarády ve srovnání s předchozím rokem?	ANO	NE
33.	Zhoršil se tvůj školní prospěch?	ANO	NE
34.	Navštěvuješ zájmové kroužky nebo jiné aktivity?	ANO	NE
35.	Pije někdo z tvých kamarádů pravidelně alkohol?	ANO	NE
36.	Víš o tom, že někdo z kamarádů užívá drogy?	ANO	NE
37.	Je mezi tvými vrstevníky ve škole někdo, kdo dává nebo prodává drogy?	ANO	NE
38.	Zkoušel/a jsi již někdy kouřit?	ANO	NE
39.	Kouříš pravidelně?	ANO	NE
40.	Máš zkušenost s cigaretami nebo alkoholem?	ANO	NE
41.	Máš zkušenost s jinou drogou?	ANO	NE

11.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření

1.1.7 Dotazníkové šetření mezi řediteli škol

Dotazníkové šetření se zaměřilo na zmapování situace v oblasti prevence na dané škole.

Dotazník byl zaslán 22 školám, návratnost byla 17 dotazníků, tj. 77%.

Z odpovědí vyplývá:

- všechny školy ve vybraném souboru prosazují přiměřená pravidla pro přechovávání a distribuci drog a mají je zakotvena ve školním řádu
- metodik prevence je na všech školách finančně ohodnocen a do systému prevence jsou zapojeni všichni učitelé
- většina školních metodiků nemá dostatečnou kvalifikaci
- většina škol nemá program prevence založen na dlouhodobějším projektu a nečerpá finance z grantových řízení

Závěry:

- systém prevence na oslovených školách je funkční vzhledem k jeho zakotvení ve školních řádech, není ale zpravidla doplňován dalšími možnými aktivitami , které nabízejí možnost finančních příspěvků např. formou grantů

1.1.8 Dotazníkové šetření u žáků šestých tříd

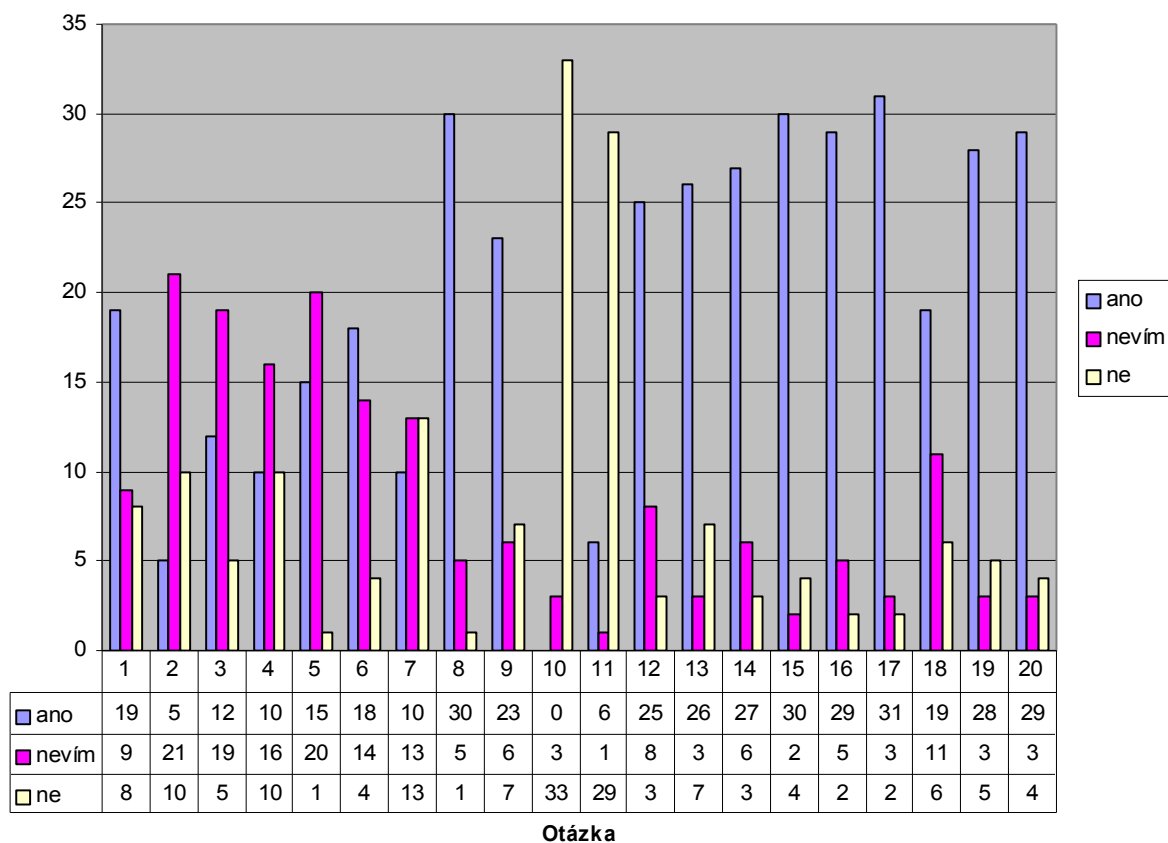
se zaměřilo na tři oblasti:

- ⌚ škola a prevence
- ⌚ dostupnost drog
- ⌚ přístup učitelů k žákovi

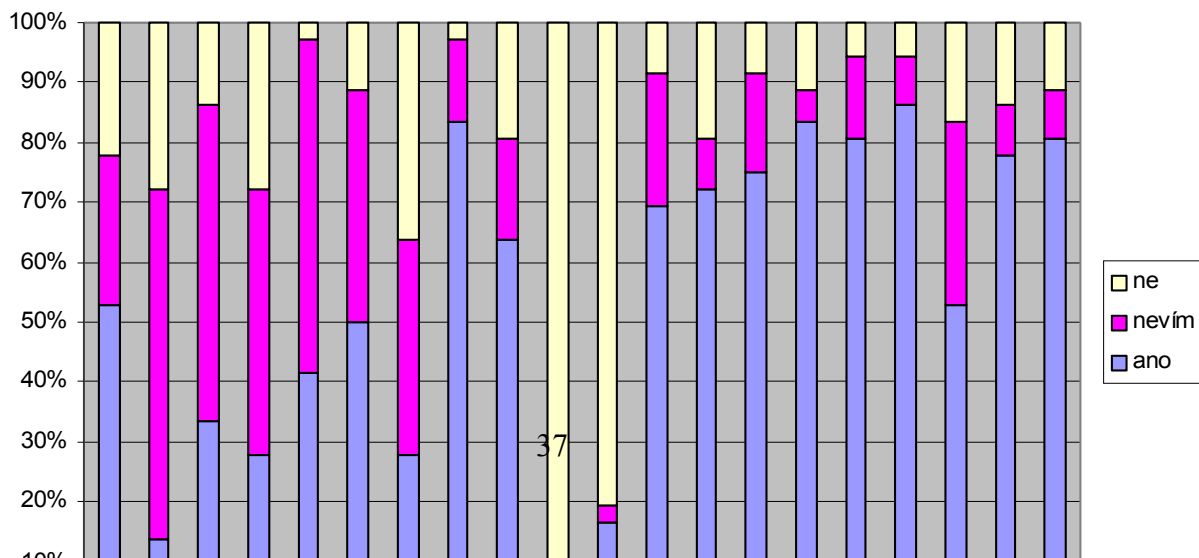
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 36 žáků.

Nabídnuté typy odpovědí dávají možnost vyjádřit se všem dětem tj. i těm, které v některých oblastech nemají vyhraněný názor či konkrétní zkušenost.

Počet odpovědí u dětí

Procentuální složení odpovědí dětí

Z odpovědí vyplývá:

- poměrně vysoké procento odpovědí *nevím* u otázek 2 -7
- 50 % dětí považuje svoji informovanost za dostatečnou, otázka 1
- děti nevědí či pouze čtvrtina potvrzuje informovanost a spolupráci s rodiči
- až 4/5 žáků souhlasí s vlivem školy k pozitivnímu přístupu k druhým a preferenci dobra
- nikdo nepotvrdil dostupnost škodlivých látek ve škole
- děti vnímají své učitele jako pozitivní faktor, otázky 12 – 17
- přesto pouze 50% by u učitelů hledalo pomoc při řešení problémů

Závěry:

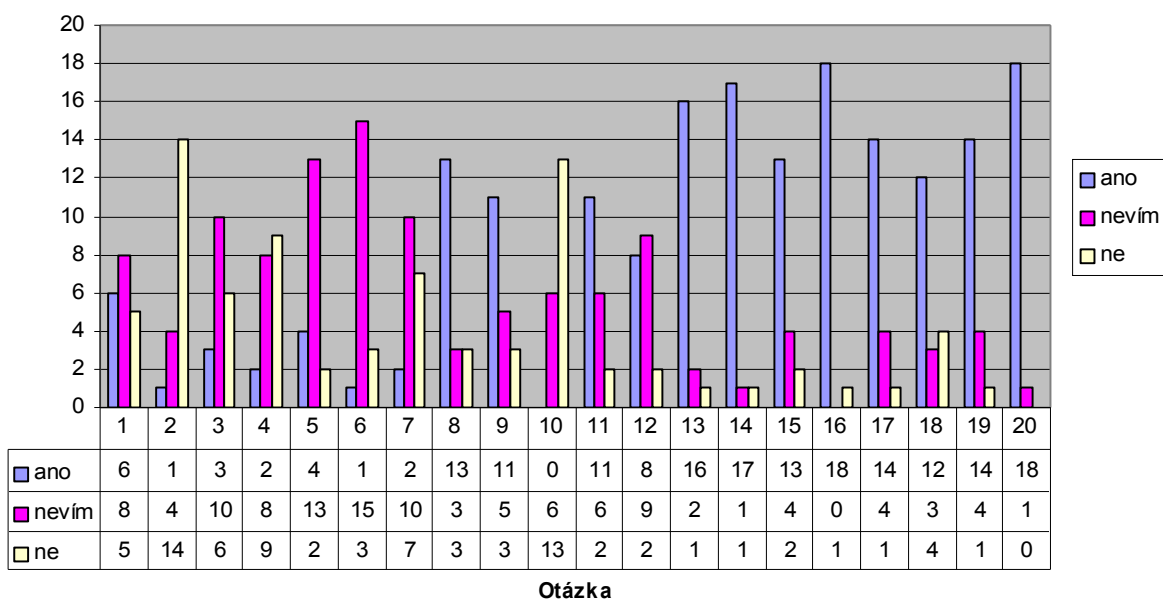
- nutnost zviditelnit oblast prevence jak pro žáky tak i pro jejich rodiče
- jasněji definovat oblast prevence a zdůraznit při výuce jednotlivou problematiku
- upevnit pozitivní postoje k vnímání dobra a kladnému přístupu k druhým
- spoluprací mezi dětmi, učiteli a rodiči upevnit důvěru v práci učitele a jeho roli při výchově dítěte
- prohloubit důvěru k možnostem učitele pomoci

1.1.9 Dotazníkové šetření u rodičů žáků šestých ročníků

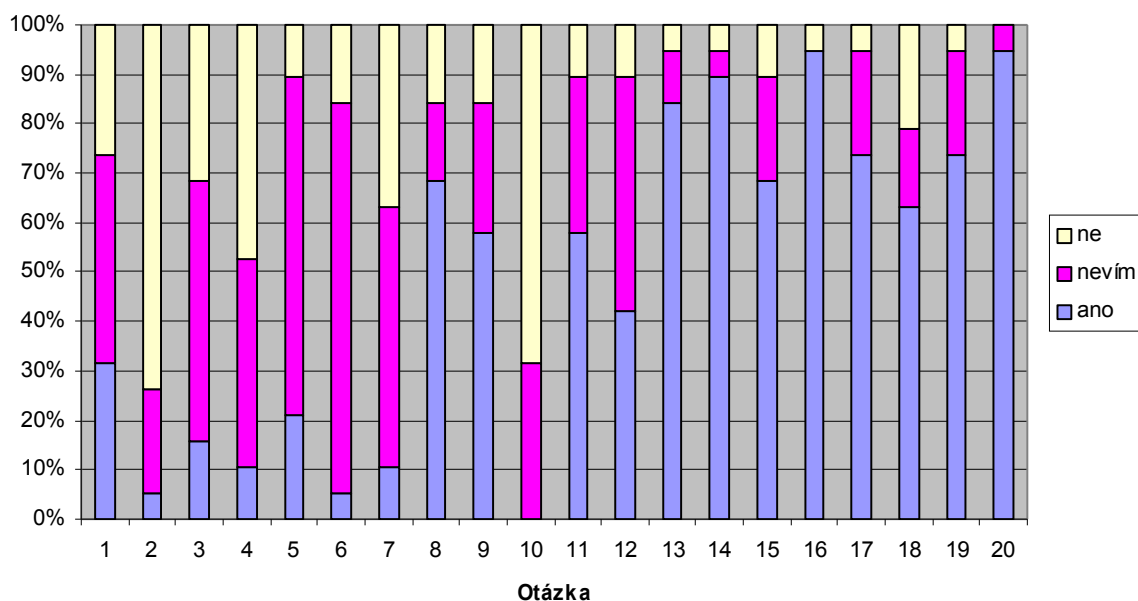
Zadáno 36 dotazníků, návratnost 19 tj. 53%.

Byly zadány otázky shodné se zadáním pro děti.

Počet odpovědí u rodičů

Procentuální složení odpovědí rodičů

Z odpovědí rodičů vyplývá:

- vysoké procento odpovědí nevím u otázek 1 -7 vyjadřuje neinformovanost rodičů o činnosti školy v oblasti prevence
- necelých 5% rodičů odpovídá ano na svoji informovanost prostřednictvím školy
- ve shodě s dětmi rodiče popírají dostupnost drog ve škole
- rodiče kladně hodnotí přístup školy a učitelů k žákům
- jednoznačně kladně hodnotí nabídku mimoškolních aktivit

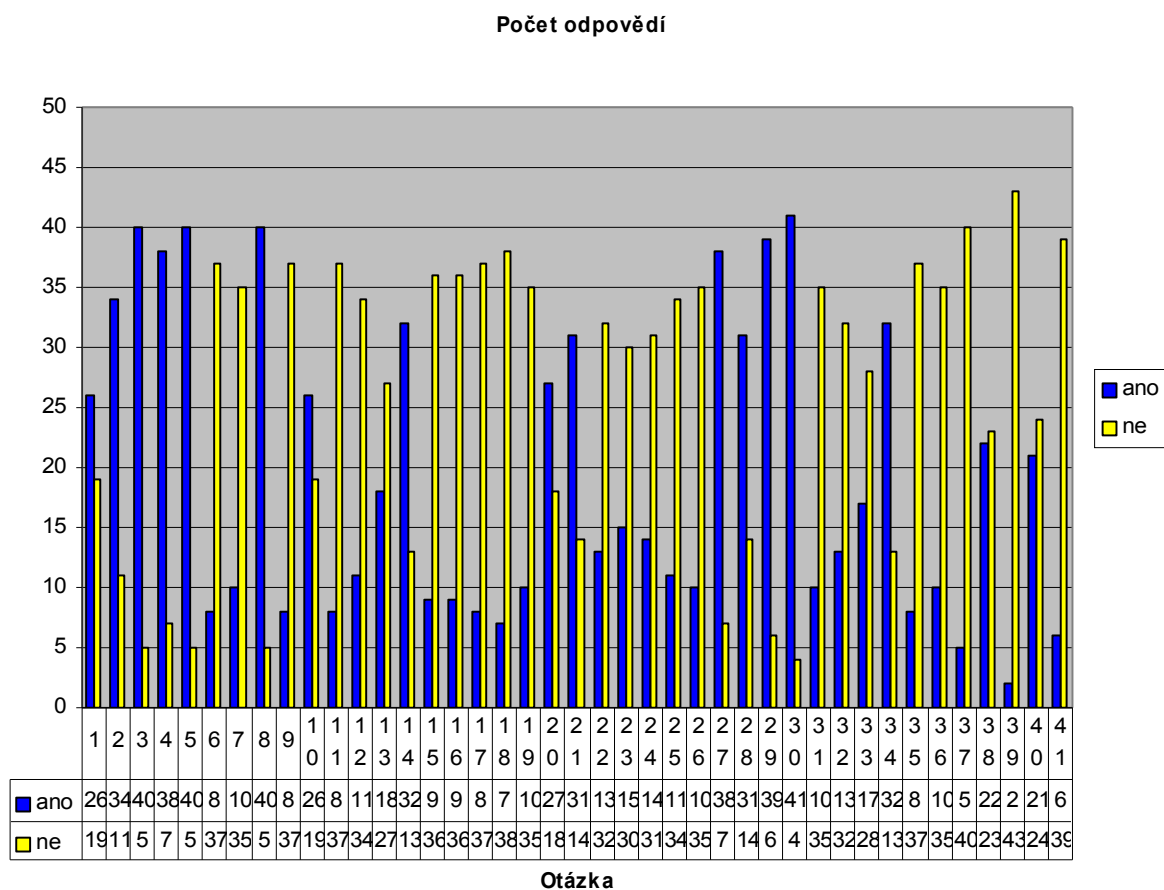
Závěry:

- je nutné zlepšit informovanost rodičů o činnosti školy v oblasti prevence

1.1.10 Dotazníkové šetření u žáků sedmých ročníků

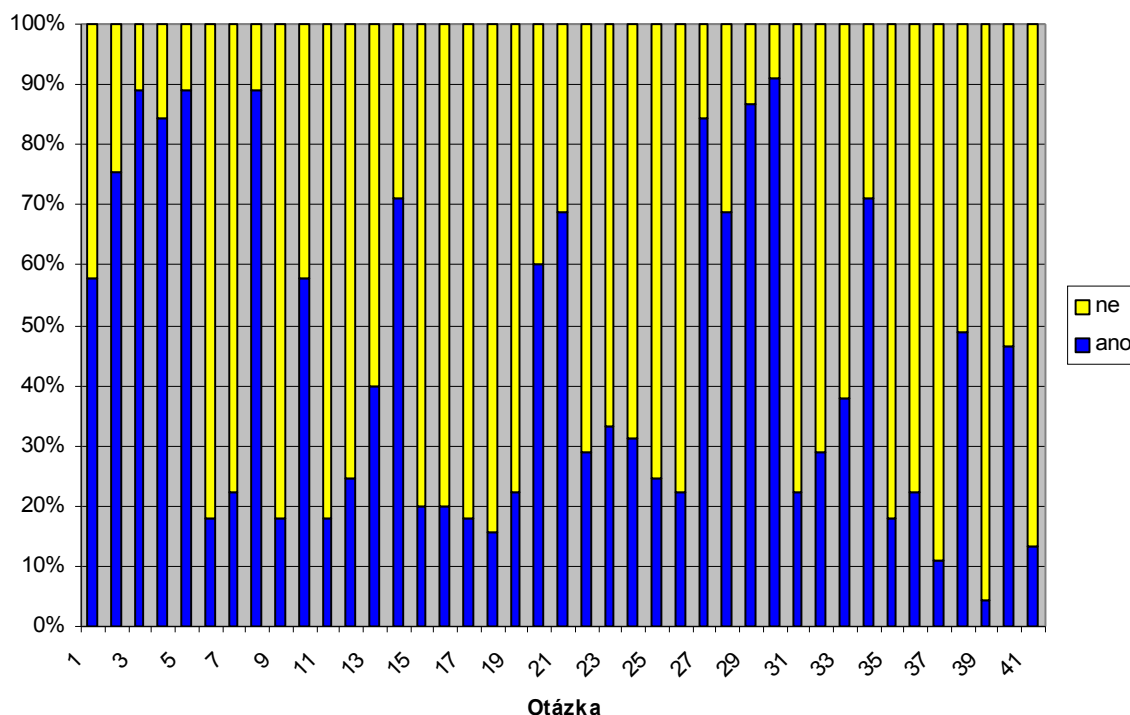
V dotazníkovém šetření byly sledovány oblasti: využití volného času, problematika komunikace se svými vrstevníky a rodiči, zdravotní problémy, problematika drog.

Dotazník je koncipován formou poměrně osobních otázek a děti měly možnost jeho vyplnění odmítnout, či jej vyplnit jen zčásti. Této možnosti však nikdo nevyužil, a tak výsledek v tomto ohledu není zkreslený. Zadané dotazníky odkrývají pro školu řadu důležitých informací. Detailní rozpracování a hodnocení odpovědí respondentů je nad rámec této práce.

Procentuální zastoupení odpovědí

Z odpovědí žáků vyplývá:

- žáci hodnotí využití svého volného času jako dostačující - nenudí se, nejsou sami, a s trávením svého volného času jsou spokojeni, otázky 1 - 8
- konfliktní situace zvládají přiměřeně, pouze úměrně věku prosazují svůj názor a nemají rádi kritiku, otázky 10 - 14
- zdravotní problémy víceméně popírají, otázky 15 - 19
- nad věcmi kolem sebe přemýšlejí a rádi by se více angažovali, otázka 20, 21
- děti potvrzují dostatečnou komunikaci s rodiči a jejich zájem o svou osobu, otázky 26 - 30
- děti vědí o problematice drog, stvrzují existenci dealera drog ve škole, polovina z nich zkoušela kouřit či ochutnala alkohol
- do zkušeností s jinou drogou počítají i kofein (káva, čokoláda), otázka 41

Závěry:

- na škole je někdo, kdo má možnost distribuovat drogy
- ze zmapované situace v dotazovaném souboru respondentů nevyplývá akutní hrozba neřešených problémů, jejíž důsledkem by bylo zvýšená inklinace k užívání škodlivých látek

11.4 Hlavní závěry vyplývající z dotazníkového šetření

- ⌚ zlepšit informovanost o prevenci realizované školou
- ⌚ zlepšit spolupráci s rodiči
- ⌚ prohlubovat důvěryhodnost učitele z pohledu žáků, kteří řeší problematickou situaci

12 Možné alternativy tvorby nového systému prevence

Ze závěrů dotazníkového šetření vyplývá, co vše je možné změnit na současném systému prevence. Existují však další možnosti, jak celou oblast rozvinout a zatraktivnit.

Městské části hl.m. Prahy i Magistrát hl. města Prahy (MHMP) každoročně vyhláší možnosti získání finančních prostředků formou grantů. Výběrová dotační řízení jsou vyhlášována s dostatečným předstihem a jejich úkolem je pomoci zafinancovat ty aktivity, na které škola sama nemá prostředky.

Podle dokumentu Strategie soc. pat. jevů jsou v souladu se záměry vlády vyhlášovány granty. V Praze je to již pátým rokem pod názvem " Zdravé město Praha"- Program I.

Protože součástí žádosti zasílané do výběrového řízení je dlouhodobý projekt, je tu opět úkol pro schopného manažera, který skloubí současnost s vizí do budoucnosti.

12.1 Příprava projektu pro žádost o grant

1.1.11 Požadavky na program prevence

(shodné s tvorbou MPP)

- měl by být komplexní, tzn. zahrnující aktivity vzdělávacího charakteru, kreativní povahy, pohybového charakteru atd.
- měl by být dlouhodobý - akce by měly prolínat celým školním rokem, měly by na sebe navazovat. Jednorázové akce, vytržené z kontextu, se nejvíce jako vhodné
- měl by být nápaditý povahou a charakterem jednotlivých aktivit, žáci by měli získat informace, ale zároveň by měly být rozvíjeny jejich dovednosti a postoje
- měl by být různorodý formami a metodami - kurzy, dlouhodobé akce, přednášky, besedy, dílny...

Podle dokumentu Strategie soc. pat. jevů jsou v souladu se záměry vlády vyhlašovány granty. V Praze je to již pátým rokem pod názvem " Zdravé město Praha"- Program I.

Protože součástí žádosti zasílané do výběrového řízení je dlouhodobý projekt, je tu opět úkol pro schopného manažera, který skloubí současnost s vizí do budoucnosti.

12.1 Příprava projektu pro žádost o grant

1.1.11 Požadavky na program prevence

(shodné s tvorbou MPP)

- měl by být komplexní, tzn. zahrnující aktivity vzdělávacího charakteru, kreativní povahy, pohybového charakteru atd.
- měl by být dlouhodobý - akce by měly prolínat celým školním rokem, měly by na sebe navazovat. Jednorázové akce, vytržené z kontextu, se nejeví jako vhodné
- měl by být nápaditý povahou a charakterem jednotlivých aktivit, žáci by měli získat informace, ale zároveň by měly být rozvíjeny jejich dovednosti a postoje
- měl by být různorodý formami a metodami - kurzy, dlouhodobé akce, přednášky, besedy, dílny...

Příprava a koncipování projektu dává tedy možnost začlenit do požadavků i aktivity, které škole zprostředkovává externí pracovník či organizace.

Pro orientaci v nabídce těchto aktivit je opět nejrychlejší využití internetového vyhledávače. Nabídky pro realizaci prevence spolu s podmínkami a dalšími upřesňujícími informacemi jsou u těchto institucí zpravidla uvedeny.

Skutečně kvalitní spolupracovníky je pak vhodné získat na základě doporučení či důvěryhodných referencí.

1.1.12 Poskytovatelé programů primární prevence

Pro upřesnění je možné poskytovatele rozčlenit podle různých kritérií:

- podle druhu poskytované preventivní péče (primární, sekundární...)
- podle typu formy (individ. osoba, s.r.o., ops...atd.)
- podle věkové kategorie, na kterou se zaměřuje (MŠ, ZŠ, SŠ)
- podle finančních nároků na poskytovanou službu (placené, bezplatné)
- státní či soukromé

Činnost poskytovatelů programů primární prevence a žadatelů o státní dotaci bude od roku 2008 muset být certifikována.

Na základě usnesení vlády ČR č. 693 ze dne 7. června 2006 bude získání státní dotace na rok 2008 pro programy primární prevence užívání návykových látek ze strany MŠMT a Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP) podmíněno certifikací (12). Cílem certifikace je zajistit kvalitu programů a efektivní vynakládání finančních prostředků, které jsou na činnost těchto programů poskytovány z veřejných zdrojů. Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence uživatelů návykových látek je posouzení a formální uznání, že program odpovídá stanoveným normám kvality a komplexnosti. Tyto normy jsou schváleny MŠMT a RVKPP a Výborem pro udělování certifikací primární prevence uživatelů návykových látek při MŠMT.

Jedná se o:

- standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání
- návykových látek
- metodiku místního šetření
- certifikační řád

12.1.1.1 Standardy odborné způsobilosti

Standardy odborné způsobilosti (dále též standardy) jsou určeny k hodnocení a certifikaci poskytovatelů specifických preventivních programů, neboť těchto programů je značné množství a není ekonomické ani organizačně-technicky možné hodnotit a certifikovat jednotlivé programy. Za hlavní úkoly a cíle standardů považujeme:

- ⌚ Stanovení kritérií kvality programů specifické primární prevence užívání návykových látek, která se stanou závazná pro všechny poskytovatele těchto programů.
- ⌚ Nastavení ukazatelů kvality poskytovaných služeb, které umožní poskytovatelům vzájemně srovnatelné a opakovatelné nezávislé posuzování kvality preventivní práce.
- ⌚ Standardy jsou v rámci procesu certifikace odborné způsobilosti nástrojem pro odborné posouzení poskytovatele, který se k certifikaci přihlásil. Získání certifikace je známkou kvality pro zájemce o programy, klienty, veřejnost a správní orgány.
- ⌚ Standardy a systém kontroly jejich naplňování poskytují orgánům státní a veřejné správy a jiným institucím poskytujícím finanční prostředky nástroj pro dohled nad odbornou úrovní poskytovaných programů.
- ⌚ Vytvoření východisek k zabezpečení širší dostupnosti komplexního a kontinuálního preventivního působení v oblasti užívání návykových látek a dopadů s ním spojených.

Cílové skupiny primárně preventivních programů

Pro popis cílové skupiny primárně preventivních programů můžeme užít různá kritéria. Žádné z těchto kritérií není vyčerpávající. Obecně platí, že čím je přesnější popis cílové skupiny a čím více relevantních kritérií je k tomuto popisu využito, tím lépe. Každý program musí mít svoji jasně definovanou (ohraničenou) cílovou skupinu. Základním kritériem popisu cílové skupiny je věk, podle kterého můžeme např. rozlišit:

- ⌚ Předškolní věk (3-6 let)
- ⌚ Mladší školní věk (6-12 let)
- ⌚ Starší školní věk (12-15 let)
- ⌚ Mládež (15-18 let)
- ⌚ Mladí dospělí (18-26 let)
- ⌚ Dospělá populace (nad 26 let)

Věkové kritérium (podobně jako kritérium rozlišující pohlaví) však musí být vždy kombinováno s některými dalšími kritérii, neboť samo o sobě je nedostatečné. Mezi ta patří např.: vzdělání, příslušnost k určité sociální skupině, projevy rizikového chování atd.

12.1.1.2 Certifikace

Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence uživatelů návykových látek je posouzení a formální uznání, že program odpovídá stanoveným normám kvality a komplexnosti (13). Tyto normy jsou rozpracovány a schváleny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Výborem pro udělování certifikací primární prevence uživatelů návykových látek při MŠMT.

Cílem certifikace je zajistit kvalitu programů a efektivní vynakládání finančních prostředků, které jsou na činnost těchto programů poskytovány z veřejných zdrojů.

10.1.4 Školní metodik prevence

Jeho činnost je dána dle (1).

- ⌚ koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole nebo školském zařízení, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho

realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost,

- ⌚ odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu aj. oblasti preventivní výchovy,
- ⌚ poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence, pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními,
- ⌚ navrhuje vhodné odborné a metodické materiály aj. pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit školy nebo zařízení,
- ⌚ sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky školy nebo školského zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky školy nebo školského zařízení o způsobech řešení krizových situací v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo školském zařízení,
- ⌚ uplatňuje ve své činnosti především metody, které mají ověřenou účelnost a lze u nich měřit efektivitu,
- ⌚ spolupracuje především s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu,
- ⌚ spolupracuje na základě pověření ředitele školy nebo školského zařízení se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, se zařízeními realizujícími vzdělávání v prevenci a s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže, zajišťuje informovanost žáků školy, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy nebo školského zařízení o činnosti těchto institucí a organizací,
- ⌚ zpracovává podklady pro informaci o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence.

10.1.5 Kvalifikační předpoklady pro školního metodika prevence

Každý školní metodik prevence má možnost získat kvalifikaci pro svoji činnost studiem k výkonu specializovaných činností podle § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Studium v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin ukončí

obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Doposud byly akreditace MŠMT pro DVPP v oblasti prevence uděleny těmto subjektům:

- 1) Pedagogická fakulta UK v Praze - Katedra školní a pedagogické psychologie
  - i) "Vzdělávací program pro učitele - školní metodiky prevence"
- 2) Pedagogická fakulta MU Brno - Oddělení dalšího vzdělávání
  - i) "Pregraduální příprava školních metodiků prevence sociálně patologických jevů"
- 3) Pedagogická fakulta ZČU v Plzni - Katedra pedagogiky
  - i) "Studium specializovaných činností - metodik prevence sociálně patologických jevů"
- 4) P-CENTRUM Olomouc
  - i) "Studium pro školní metodiky prevence - 250"
- 5) Občanské sdružení Život bez závislostí
  - i) "Studium k výkonu specializovaných činností - prevence sociálně patologických jevů - KVP"
- 6) Občanské sdružení Život bez závislostí
  - i) "KVP I. kompletní výcvik prevence"

Výše uvedené a později akreditované programy jsou k nalezení na webové adrese: <http://dvpp.msmt.cz/advpp/vybdvpp.asp>, (oblast zájmu: studium k výkonu specializovaných činností, cílová skupina: učitel - metodik prevence; zobrazit seznam akcí).

13 Tvorba nového systému prevence

(konkrétní postup)

Na základě zjištěných podmínek školy byl na základní škole stanoven postup propojení stávajících aktivit v rámci MPP s nově zvolenou koncepcí, která začleňuje body vyplývající z dotazníkového šetření, tvorbu projektu a spolupráci s externími organizacemi.

13.1 Ředitel školy, školského zařízení

Jeho činnost je dána (1):

- ⌚ vytváří podmínky pro realizaci prevence a úkolů obsažených v "Koncepti prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 1998 – 2000" a v Koncepti na ni navazující na úrovni školy, školského zařízení,
- ⌚ nese odpovědnost za Minimální preventivní program, vytváří podmínky pro jeho realizaci a pro realizaci navazujících preventivních aktivit ve škole nebo školském zařízení,
- ⌚ v rámci školy nebo školského zařízení pověří vhodného pracovníka školy nebo školského zařízení funkcí "školního metodika prevence", jeho činnost ohodnocuje formou osobního příplatku, popř. zvýšeného osobního příplatku a vytváří pro ni ve škole nebo školském zařízení odpovídající podmínky,
- ⌚ zodpovídá za soustavné získávání odborné způsobilosti školního metodika prevence, tzn. vytváří mu podmínky pro další vzdělávání v této oblasti, umožňuje účast na vzdělávacích kurzech a seminářích,
- ⌚ zajišťuje soustavné vzdělávání pracovníků školy nebo školského zařízení v oblasti prevence, v rámci pedagogických porad vytváří prostor pro informování učitelů o vhodných a nejnovějších formách prevence a o situaci ve škole nebo školském zařízení z hlediska rizik vzniku a projevů sociálně patologických jevů,
- ⌚ zajišťuje vybavení školy odbornými a metodickými materiály a dalšími pomůckami pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit,
- ⌚ zajišťuje spolupráci s rodiči, popř. zákonnými zástupci v oblasti prevence, informuje je o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení a preventivních aktivitách realizovaných v jeho rámci a navazujících na něj, vytváří prostor pro aktivní účast rodičů společně s dětmi na preventivních aktivitách školy nebo školského zařízení,
- ⌚ sleduje efektivitu jednotlivých preventivních aktivit, zajišťuje pravidelné vyhodnocování Minimálního preventivního programu a ze závěrů vyvozuje opatření pro další období,
- ⌚ při realizaci preventivních aktivit spolupracuje pouze s těmi právníckými a fyzickými osobami, které splňují odborná kritéria uvedená v článku V tohoto pokynu,
- ⌚ zajistí, aby v řádu školy nebo školského zařízení byl uveden zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy nebo školského zařízení včetně sankcí, které z porušení tohoto zákazu vyplývají, dále ošetří v řádu školy nebo školského zařízení potírání projevů rasismu a šikanování
- ⌚ vytváří podmínky pro poskytování poradenských služeb specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro žáky, rodiče a učitele,

- 🕒 zodpovídá za zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu aj. oblastí preventivní výchovy do výuky jednotlivých předmětů, ve kterých ji lze uplatnit,
- 🕒 při výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo ve školském zařízení uvědomí o této skutečnosti krajského školského koordinátora prevence nebo jiného odpovědného pracovníka krajského nebo obecního úřadu.

Při tvorbě MPP je úkolem ředitele:

- zvolit pro jednotlivé ročníky školy témata, která budou tvořit základ pro akce v rámci prevence
- prevenci realizovat již od prvních tříd
- prevenci a zejména ročníková témata zahrnout do tematických plánů školy
- spolupracovat s organizacemi i mimo školu
- pro školu vytvořit v rámci MPP projekt, jehož realizace bude podpořena financemi z grantových řízení
- zveřejnit aktivity školy (www stránky školy, regionální tisk, třídní schůzky)
- v rámci tvorby systému prevence významně podpořit DVPP včetně studia pro splnění kvalifikačních předpokladů pro školního metodika prevence

13.2 Volba ročníkových témat

Ve spolupráci učitelů, výchovného poradce, školního metodika prevence a vedení školy byla dohodnuta následující témata:

- 1. a 2. třídy - rodina, škola a bezpečí
- 3. třídy - bezpečnost v dopravě
- 4. a 5. třídy - zdravý životní styl
- 6. a 7. třídy - šikana
- 8. třídy - drogy
- 9. třídy - základy právního vědomí

13.3 Spolupráce s organizacemi mimo školu

Ze široké nabídky institucí, které působí mimo školu, byly pro spolupráci osloveny:

- 🕒 Institut Filia - zabývá se primární protidrogovou prevencí zejména na MŠ a 1. stupni ZŠ

- ⌚ Centrum primárních prevencí při Apoštolské církvi, Sboru bez hranic - lektor Vít Hrbáček vede program prevence pod názvem Nenechte se chytit do pasti
- ⌚ agentura Feelnat - specialista na zážitkové pobyty, adaptační a sportovní kurzy spojené s protidrogovou prevencí

Financování jejich činnosti na škole pak bude zajišťováno formou žádosti o grant.

13.4 Tvorba dlouhodobého projektu

Pro základní činnost v oblasti prevence nepotřebuje ředitel tvořit projekt. Prevenci na ZŠ dostatečně zastřešuje MPP. Ovšem pro dlouhodobější koncepci potřebuje manažer školy vodítka, promyšlenou koncepci. Projekt by měl představovat dlouhodobější vizi práce a jeho rozsah by měl převyšovat délku jednoho školního roku. Projekt je také nutný pro uplatnění možnosti získat zdroje pro financování aktivit, které zahrnují spolupráci s dalšími subjekty.

Při koncipování dlouhodobého projektu byla základní východiska v ZŠ dána:

- možnostmi školy - personální a materiální zabezpečení
- výsledky dotazníkového šetření
- vyhlášením výběrového řízení MHMP
- návazností na současný MPP

Účelem projektu primární prevence je :

- vytvořit dlouhodobější (čtyřletou) koncepci prevence na ZŠ
- pomocí výběrového řízení získat finanční prostředky na zajištění spolupráce s externími organizacemi
- zvýšit srozumitelnost i atraktivitu činností v rámci prevence

Postup pro tvorbu projektu a zejména jeho obsahové zaměření je dán vyhlášovatelem výběrového řízení - hlavním městem Prahou (HMP). Postup pak vyžaduje obecné znalosti tvorby projektu.

Tematické okruhy, ke kterým lze pro rok 2007 podávat žádosti pro získání prostředků od MHMP:

- 1) Projekty na podporu zdravého životního stylu u dětí předškolního věku

- 2) Programy prevence SPJ (všeobecné)
- 3) Specifická primární prevence pro rizikovou skupinu dětí a mládeže
- 4) Vzdělávací projekty a aktivity v oblasti prevence SPJ
- 5) Projekty zaměřené na práci se skupinami rodičů
- 6) Projekty zaměřené na podporu práce školních a obvodních metodiků prevence
- 7) Programy zaměřené na podporu týmové spolupráce pedagogického sboru v oblasti prevence SPJ

13.5 Konkrétní činnosti pro zpracování projektu prevence na ZŠ

Na základě Metodiky pro tvorbu projektu (příloha č.1) byl tvůrcem projektu vybrán vhodný tématický celek, tj. **číslo 3 - specifická primární prevence pro rizikovou skupinu dětí a mládeže.**

Jedná se o projekty specifické primární prevence užívání návykových látek, šikany, násilí apod. realizované ve školách a školských zařízeních zaměřené na práci s rizikovou populací, zejména pak dlouhodobé a komplexní intervenční programy zacílené na změnu hodnotových žebříčků a postojů rizikových jedinců.

MPP školy pokrývá svými aktivitami činnost dle ročníkových témat. Nad rámec MPP byly určeny ročníky, kde by další specifická činnost účinně podpořila zaběhnutý systém prevence.

Na ZŠ je za tímto účelem vytipována oblast prevence pro žáky 4., 6. a 7. ročníků.

V těchto ročnících bude probíhat kromě aktivit MPP i spolupráce s externími organizacemi.

1.1.13 Projekt "Jak nově na šikanu a vše co nám škodí aneb projekt Janošik

pro 4. a 7. ročník

(příloha č.2)

Cílem aktivit v rámci projektu je zaujmout a zvýraznit činnost v oblasti vzájemné spolupráce třídy a omezit negativní jevy označované jako šikana.

4. třída absolvuje přednášku na téma "Šikana", kterou realizuje lektorka Institutu Filia, cílem je žákům přiblížit tuto oblast s ohledem na problematické vztahy ve třídě.

7. třída se zúčastní zážitkového pobytu, kde se žáky budou pracovat lektoři agentury Feelnat, kdy propojením sportovních aktivit s přednáškovým cyklem při vícedenním pobytu vzniká efektivnější účinek na celý kolektiv třídy.

1.1.14 Projekt " Nenechte se chytit do pasti"

pro 6. ročník

(příloha č.3)

Projekt realizovaný Centrem primárních prevencí při Apoštolské církvi zaměřený na spolupráci třídy, mapování vztahů a zlepšení vzájemné komunikace mezi dětmi i učiteli. Oba projekty byly vypracovány a v souladu s Metodikou (příloha č. 1) byly podány na MHMP.

V rámci výběrového řízení byly škole přiznány požadované finanční prostředky.

Bez nich by se nezdařilo plánované záměry v rámci projektu "Janošik" uskutečnit. Aktivita Centra primárních prevencí v rámci Prahy 4 financuje i městská část. V případě neúspěchu ve výběrovém řízení na MHMP by tak byla další možnost, jak případně i část projektu "Nenechte se chytit do pasti" uskutečnit.

Nevýhodou pro realizaci činností v rámci projektu je období, po které dotovaná činnost probíhá. Financování projektu je dáno pro období kalendářního roku, škola však plánuje a realizuje prevenci v období školního roku. Pro návaznost všech činností, tak jak ji předpokládá dlouhodobý projekt, je tedy nutné mít tuto skutečnost podchycenu a s dostatečným odstupem připravenou.

Dlouhodobý projekt školy pod názvem **Janošik** by pak měl v dalších letech navazovat a postupně pokrýt svými aktivitami preventivní činnost pro celou školu.

1.1.15 Projekt Janošik – konečné schéma projektu

Celé schéma prevence SPJ by pak mělo následující podobu:

<p>akce v rámci MPP (Policie ČR, Městské policie, jednotlivé přednášky a diskuse, semináře, pobyty mimo školu)</p>	<p>projekt Nenechte se chytit do pasti (do tohoto projektu by se postupně měli zařadit všichni žáci II. stupně)</p>	<p>možnost prohloubit spolupráci s <i>Institutem Fila</i>, jehož lektorky realizují prevenci zejména na MŠ a I. stupni ZŠ</p>
---	--	---

14 Ověřování a hodnocení systému prevence SPJ na ZŠ

Vzhledem ke kontinuálnímu vzniku a průběhu preventivních činností je ověřování účinnosti a dostatečnosti dáno zpětnou vazbou ze strany žáků, učitelů a rodičů. Celý systém prevence musí být všemi zúčastněnými akceptován, tvořen a realizován. Jeho jednotlivé body a návaznost jednotlivých činností musí být zejména učiteli školy důsledně prováděna a vedení školy musí pro jeho uskutečňování vytvořit odpovídající podmínky.

Pro zodpovědné plnění je zde příležitost pro finanční motivaci těch, kteří do systému vnesou vlastní aktivitu.

Hodnocení systému primární prevence SPJ

probíhá na několika úrovních:

- ⌚ formou např. dotazníkových šetření mezi žáky, pedagogy nebo rodiči
- ⌚ hodnocením vedení školy
- ⌚ hodnocením lektorů a pracovníků externích organizací
- ⌚ hodnocením supervizora projektů dotovaných z grantů MHMP
- ⌚ hodnocením koordinátora MČ Praha 4, tj. zřizovatele
- ⌚ hodnocením kontrolních orgánů (ČŠI)

Celý systém prevence včetně jeho jednotlivých vývojových fází je součástí **Vlastního hodnocení školy** a je obsažen i ve **Výroční zprávě školy**.

15 Závěr

Tvorba systému prevence je úkol dlouhodobý, který předpokládá uplatnění manažerských dovedností jak u ředitele školy, který celou koncepci sestavuje, tak dalších zúčastněných osob. Plánování činností ve střednědobém až dlouhodobém horizontu je nutným předpokladem pro zajištění kontinuity a úměrnosti celého systému.

Vyžaduje orientaci v možnostech i nutných náležitostech, je časově náročný a je nutné ho řídit ve spolupráci se všemi účastníky.

Šířka, možnosti a nutné náležitosti představují celé spektrum činností, ve kterých se uplatní jak motivování a vedení lidí, tak správné časové rozvržení. Dochází k prohloubení spolupráce v rámci pedagogického kolektivu i mezi žáky a jejich rodiči.

Vhodnou možností je i rozšíření činností a prezentace školy směrem ke zdravému životnímu stylu, což je v současné době velmi atraktivní a žádoucí trend podporovaný aktivitami ze strany vládních organizací i EU.

Zdravý životní styl a jeho aktivní podpora je ve svém důsledku tou nejlepší prevencí před „sociálně patologickými jevy“.

Tato práce si kladla za cíl ukázat teoretické i praktické možnosti vytvoření systému prevence sociálně patologických jevů na základní škole. Uvádí výčet základních dokumentů, kterými se systém prevence jako součást vzdělávacího procesu řídí. Vytýčuje povinnosti a možnosti ředitele školy, jako vedoucího odpovědného pracovníka a zároveň manažera, který celý proces plánuje a řídí.

Tato práce si nekladla podmínku, být návodem univerzálním. Konkrétní příklad budování systému prevence na konkrétní škole může být pouze ukázkou. Specifika každé školy, jejího zřizovatele a dané lokality tvoří rámeček zcela individuálních podmínek pro každou školu. Práce však ukazuje možnost zatraktivnění a zkvalitnění činností v rámci prevence včetně možnosti dané pražským školám formou finanční dotace.

16 Přílohy

Příloha č.1

Metodika pro žadatele o poskytnutí finanční dotace z rozpočtu HMP na realizaci programů specifické primární protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů /SPJ/ pro rok 2007

Příloha č.2

Projekt "Jak nově na šikanu a vše co nám škodí aneb projekt Janošik.

Projekt, zpracovaný v rámci žádosti o dotaci z rozpočtu hlavního města Prahy „ Zdravé město Praha 2007“ v rámci I. programu – pro školy a školská zařízení

Příloha č.3

Projekt " Nenechte se chytit do pasti"

Projekt, zpracovaný v rámci žádosti o dotaci z rozpočtu hlavního města Prahy „ Zdravé město Praha 2007“ v rámci I. programu – pro školy a školská zařízení

17 Seznam použité literatury

1. Metodický pokyn MŠMT k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládež č.j. 14 514/2000 – 51
2. Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 – 2008, Praha: Vydal Úřad vlády České republiky, 2005. ISBN 80-86734-39-0. 32 str.
3. Netherlands Institute of Mental Health and Addiction; *Jak na škole vytvářet zdravější prostředí. Příručka o efektivní školní prevenci.* Praha: Úřad vlády ČR: 2005. ISBN 80 867 34- 38-2.
4. Borník, M., *Drogy, co bychom o nich měli vědět.* Praha: Themis, 2001. ISBN 80-85821-98-2
5. Csémy, L.; Lejčková, P.; Sadílek, P.; Sovinová, H., Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) - *Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003*, Praha: Úřad vlády České republiky, 2006. ISBN 80-86734-94-3.
6. Drucker, P.F., *Řízení neziskových organizací: Praxe a principy.* Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-38-1.
7. Adair, J., *100 tipů, jak úspěšně řídit a vést lidi.* Brno: CP Books 2005. ISBN 80-251-0529-6.
8. Bělohlávek, F., *Desatero manažera.* Brno: Computer Press 2003. ISBN 80-7226-873-2.
9. Slavíková, L.; Wojcycowska, C.; Nezvalová, D., *Řízení pedagogického procesu – studijní texty*, Praha: UK Praha, 2004
10. Nešpor, K.; Csémy, L., *Alkohol, drogy a vaše děti.* Praha: Sportpropag, 1995
11. Nešpor, K.; Csémy, L.; Pernicová, H., *Prevence problémů působených návykovými látkami na školách..* Praha: Besip, 1990
12. John, R.; Presl, J., *Drogy, otázky a odpovědi.* Praha: Medea Kultur s.r.o.
13. Budinská, M., Metodika místního šetření pro Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek, časopis Prevence 10/2006, str.5